

ДІДУХ Володимир Васильович

**Економічна дипломатія у контексті сталого
розвитку/ Economic Diplomacy in the Context of
Sustainable Development**

спеціальність: 291 - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні
студії

освітньо-професійна програма - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
МВСКм-21
В. В. Дідух

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, Н. І. Карпишин

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"__" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **О. І. Тулай**

ТЕРНОПІЛЬ - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	6
1.1. Зміст, функції та види економічної дипломатії.....	6
1.2. Цілі сталого розвитку економічного спрямування.....	13
Висновок до 1-го розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄС ТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦСР.....	24
2.1. Економічна дипломатія ЄС: процеси та інструменти.....	24
2.2. Економічна дипломатія України під час війни.....	33
2.3. Дипломатія післявоєнного відновлення економіки України на засадах сталого розвитку.....	40
Висновок до 2-го розділу.....	46
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАЛУЧЕННІ ІНВЕСТИЦІЙ У СТАЛИЙ РОЗВИТОК.....	48
2.1. Дипломати як важливі учасники процесу залучення інвестицій у сталий розвиток.....	48
2.2. Залучення сталих інвестицій дипломатичними службами зарубіжних країн.....	54
Висновок до 3-го розділу.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Економічна дипломатія – це важливий напрям дипломатичних відносин та засіб захисту зовнішньоекономічних інтересів держави. Економічні питання завжди були в центрі уваги дипломатичних відносин між державами і ставились перед дипломатами в усі історичні етапи розвитку міжнародних відносин, оскільки сприяли встановленню ефективного економічного співробітництва та вирішення національних економічних інтересів держав. Проте, світові процеси і глобальні виклики та кризи вносять свої корективи та створюють нові вимоги до економічної дипломатії та міжнародних економічних відносин.

Однією з важливих подія, яка стала глобальною реакцією на кліматичні зміни та необхідністю реалізації концепції сталого розвитку став Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року, який був прийнятий державами-членами Організації Об'єднаних Націй у 2015 році. В його основі лежать 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), які відображають масштаб і амбіції заклику всіх країн – як розвинених, так і тих, що розвиваються – в рамках глобального партнерства. Цілі сталого розвитку збалансовують економічні, соціальні та екологічні виміри сталого розвитку.

Цілі сталого розвитку спрямовані на вирішення складних і взаємопов'язаних питань, які вимагають залучення всіх зацікавлених сторін у різних секторах і сферах. Основними цілями, які пов'язані з економічними проблемами є ЦСР 7 (відновлювальна енергія), ЦСР 8 (гідна праця та економічне зростання), ЦСР 9 (інновації та інфраструктура), ЦСР 11 (сталий розвиток міст та спільнот) і ЦСР 12 (відповідальне споживання). Реалізація цих економічних цілей призведе до зростання економіки, оптимізації виробництва та споживання; розвитку зеленої енергетики та інфраструктури в державі.

Економічна дипломатія є спільною діяльністю органів державної влади і підприємницьких структур, фінансових установ, яка полягає у відстоюванні національних економічних інтересів, встановленні конкурентних переваг і створенні сприятливих умов для проведення зовнішньо-економічної діяльності

в державі. Економічна дипломатія є частиною діяльності багатьох посольств і часто включає дії зі сприяння торгівлі та інвестиціям.

Проблематика економічної дипломатії розглядається у роботах зарубіжних та вітчизняних учених - міжнародників, юристів, економістів та політологів. Більшість науковців, які займаються проблемами міжнародної економічної співпраці, акцентують на тому, що методологічною основою економічної дипломатії є класична дипломатія. З досліджуваної проблематики можна виділити праці таких науковців як: Н. Бейн, С Вулкок, В. Барановська, В. Вергун, Н. Грущинська, О. Мамалига, Л. Тихончук, О. Шаров, Ю. Чугасько та інші.

Мета дослідження полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні основ економічної дипломатії та визначенні напрямів її діяльності у контексті реалізації цілей сталого розвитку з метою розробки пропозицій щодо її удосконалення.

Щоб досягнути вищевказану мету вирішено наступні **завдання**:

- визначено зміст, функції та види економічної дипломатії;
- досліджено цілі сталого розвитку економічного спрямування;
- проаналізовано процеси та інструменти економічної дипломатії ЄС;
- проаналізовано досвід економічна дипломатія України під час війни
- окреслено вектори дипломатії післявоєнного відновлення економіки України на засадах сталого розвитку;
- досліджено роль дипломатів в процесі залучення інвестицій у сталий розвиток

Методи дослідження. В дипломній роботі використовувався загальнонауковий метод дослідження явищ; метод абстрагування, метод аналізу, зокрема, метод порівняння, індукції та дедукції, метод спостереження та узагальнення.

Об'єктом дослідження економічна дипломатія як засіб реалізації зовнішньоекономічних інтересів держави.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти економічної дипломатичної діяльності у контексті реалізації цілей сталого розвитку.

Наукова новизна полягає в розробці пропозицій щодо вдосконалення дипломатичної діяльності в напрямку реалізації економічних цілей сталого розвитку та залучення сталих інвестицій для економічного зростання та зеленої енергетики.

Практичне значення одержаних результатів в тому, що окремі пропозиції, представлені в роботі, можна використовувати в навчальному процесі при викладанні дисциплін з основ сталого розвитку та дипломатії, також при розробці стратегії діяльності дипломатичної служби України.

Структура роботи. Обсяг дипломної роботи складається з 69 сторінок, в тому числі 3 таблиці і рисунок. Список використаних джерел складається з 46 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1. Зміст, функції та види економічної дипломатії

Початковою формою економічної дипломатії є «торговельна» дипломатія, однак з розвитком суспільства і симбіозом теорії та практики, ця форма поступово перетворилась на окремий напрям суспільної науки і зовнішньополітичної діяльності.

Економічну дипломатію розглядають в якості специфічної галузі дипломатичної діяльності, в якій економічні проблеми є об'єктом та засобом міжнародної співпраці і вона є складовою зовнішньої політики та міжнародної діяльності держави. Економічна дипломатія здійснює вплив на забезпечення зовнішньої політики та здійснення регуляторних рішень у сфері глобальної торгівлі та інвестиціях.

Ключовими завданнями економічної дипломатії є досягнення економічних цілей, використовуючи засоби дипломатії.

Економічна дипломатія – «це сукупність організаційно-правових інструментів та дій у зовнішньоекономічній царині та скоординована взаємодія державних і недержавних структур із метою забезпечення сталого розвитку країни та її економічної безпеки, особливо в умовах глобалізації» [41].

В організаційному аспекті, економічну дипломатію представляють дипломатичні службові дії, які сконцентровані на зростанні експорту, іноземних інвестицій та участі в діяльності міжнародних економічних установ. Фактично, це дії із підтвердження економічних інтересів держави на міжнародному рівні.

Отже, «економічна дипломатія являє собою сплав економіки та політики, доведений до рівня прийняття та реалізації управлінських рішень, за допомогою і посередництва яких здійснюється співробітництво та суперництво у сучасному світі, визначають форми й методи розвитку та вдосконалення

ринкової економіки» [41].

Економічна дипломатія має міждисциплінарну природу, тому для її аналізу залучаються засади різних галузей науки: економічної теорії, теорії міжнародних відносин, міжнародної політичної економії та дипломатичної теорії.

За своєю суттю «економічна дипломатія» – це наука міжнародних економічних відносин і засіб здійснення зовнішньоекономічної політики держави, що являє собою сукупність невійськових практичних заходів, прийомів і методів (із переважанням економічних над політичними), які застосовують з урахуванням конкретних умов і характеру вирішуваних завдань» [41].

Економічна дипломатія має основні ознаки, а саме:

- належить до сфери міжнародних економічних відносин і зовнішньоекономічної політики держави;
- основним інструментом мирного вирішення міждержавних економічних відносин є переговори;
- інститут державних службовців-дипломатів, котрі ведуть переговори і виконують інші функції, передбачені статутом дипломатичної служби держави.

Співробітництво, боротьба та суперництво є основними формами міжнародних економічних відносин. Співробітництво та боротьба представляють реальну сферу, а суперництво - сферу регуляції. Сферою діяльності економічної дипломатії можуть виступати всі три форми міжнародних економічних відносин. Їхнє співвідношення залежить від цілей та завдань зовнішньоекономічної політики і це зумовлюватиме вибір методів та інструментів.

Призначення економічної дипломатії:

- формувати сприятливі умови для доступу та просування національних товарів і послуг на зовнішні ринки;
- захищати національні стратегічні та економічні інтереси держави за кордоном;

- сприяти соціально-економічному розвитку країни, її конкурентоспроможності у світі, забезпеченню національної та економічної безпеки держави.

В сучасних умовах розвитку дипломатія широко використовується для потреб економічної боротьби (особливо в умовах «гібридної» війни), адже в світі торгівля нерідко сприймається як війна, на якій використовуються всі можливі заходи для захоплення чи створення ринків. Деякі інструменти економічної дипломатії (наприклад, бізнес-аналіз чи конкурентна розвідка) є невійськовими, але деякі - недипломатичними заходами, наприклад. економічне або промислове шпигунство.

Вагомою також є роль економічної дипломатії у вирішенні конфліктів та встановленні економічного статус-кво за новими правилами. Її завдання сформулювати нові умови міжнародних або двосторонніх економічних відносин таким чином, щоб вони стали основою стабільних економічних відносин у майбутньому і жодна зі сторони не вважала себе скривдженою. Корегування національних інтересів країн має відбуватися таким чином, щоб нікому з партнерів не здавалося, що він капітулює або йде на повідці. Іншими словами, дипломатія є мистецтвом «примушування інших грати у гру за вашими правилами». Балансу між політичними та економічними інтересами складно дотримуватися, адже інтереси політичної та економічної дипломатії не завжди сходяться.

Взаємозв'язок між політикою та економікою пояснює умовне правило «закону міцної кави»: чим вагомішою є економічна складова політики, тим сильнішою та стабільнішою є остання (аналогічно, як кавовий напій, який є міцнішим, якщо містить більше кави).

Це пояснюється тим, що економічні інтереси є довгостроковими, більш прозорими і побудовані на взаємних інтересах та засадах вільної конкуренції. Тоді як, суто торговельні відносини мають більше приводів для суперництва або навіть боротьби через протилежні інтереси покупця та продавця. Інвестиційні відносини мають більші можливості для співробітництва, адже

інтереси учасників-інвесторів мають більше спільного. Для кожного конкретного випадку співвідношення інтересів може бути різним, і завжди існує потреба у досягненні компромісів.

Основне завдання економічної дипломатії – це забезпечити керівництво держави своєчасною та достовірною інформацією щодо економічної ситуації за кордоном; щодо зовнішньоекономічної політики зарубіжних країн та діяльності міжнародних організацій; створити сприятливі умови для успішної інтеграції країни в глобальну економіку.

Виконання цих завдань забезпечується з допомогою використання низки методів та інструментів економічної дипломатії, а саме:

- переговори;
- угоди;
- неформальні домовленості;
- рекомендації;
- контакти з офіційними особами діловими колами та представниками громадськості тощо.

Важливим завданням також є упорядкування та узгодження цілей та пріоритетів між урядом та бізнесом, який є у більшості випадків основним бенефіціаром економічної дипломатії.

В сучасних умовах розвитку системи міжнародних відносин, економічна дипломатія розглядається як політико-економічна категорія і виконує наступні функції :

- виконавчу функцію, яка полягає в реалізації економічної частини зовнішньої політики держави;
- аналітичну функцію, яка полягає у збиранні та аналізі інформації щодо дво- та багатосторонніх зовнішньоекономічних відносин держави;
- безпекову функцію, яка передбачає реалізацію заходів щодо гарантування національної економічної безпеки;
- медіаційну (посередницьку) функцію, яка появляється у підготовці та проведенні переговорів з різних питань зовнішньоекономічної політики

держави та захисту її економічних інтересів та інтересів окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

- патронажну функцію, яку можна пояснити як просування національних економічних інтересів; сприяння вітчизняним виробникам та інвесторам при виході на закордонні ринки; забезпечення ефективних умов участі національної економіки у світовому господарстві;

- інтервенційну функцію, яка передбачає здійснення дипломатичного впливу на іноземні уряди, міжнародні організації, підприємницькі та суспільні структури для захисту національних економічних інтересів;

- патерналістську функцію, яка полягає у забезпеченні державного сприяння в участі вітчизняних виробників та інвесторів на міжнародній економічній арені;

- іміджеву функцію, яка проявляється у проведенні заходів для створення та підтримки позитивного державного іміджу у системі міжнародних економічних відносин.

Отже, економічна дипломатія:

- сприяє торгівлі та інвестиціям;
- покращує функціонування ринків;
- скорочує кошти і ризики транскордонних трансакцій;
- запроваджує міжнародні стандарти;
- забезпечує права державної та приватної власності;
- розвиває міжнародні телекомунікаційні, транспортні та енергетичні системи;
- створює політичний клімат задля досягнення цілей.

Економічну дипломатію класифікують за різними ознаками.

Найпоширеніший поділ економічної дипломатії за її галузевою відповідністю, тобто за напрямками економічної діяльності, які вона обслуговує.

Історично першим видом економічної дипломатії стала торговельна або комерційна дипломатія. А торговельні угоди – це перші економічні об'єкти

дипломатії (після таких військово-економічних об'єктів, як репарації та контрибуції, угоди про данину), зростання цих угод і призвело до появи такого різновиду як економічна дипломатія.

Іншим різновидом економічної дипломатії є фінансова, або інвестиційна дипломатія. Об'єктом цієї дипломатії є зовнішні фінансові (інвестиційні, боргові, податкові) відносини. В сучасних умовах лібералізації міжнародного руху капіталу, інвестиційні і боргові відносини починають відігравати важливу роль. А для країн, які стали членами міжнародних регіональних об'єднань (наприклад, Європейського Союзу) досить значущою є проблема спільного бюджету, податкових відносин, які також виступають об'єктом дипломатичних відносин.

Окрім вищезазначених двох видів економічної дипломатії, вирізняють:

- енергетичну (нафтову) дипломатію, яка необхідна при узгодженні міжнародних проблем видобутку, транспортування та використання енергетичних ресурсів;
- екологічну дипломатію, яка вирішує питання захисту навколишнього середовища в міжнародному та планетарному масштабах та займається проблемами глобальної зміни клімату та усуненням її негативних наслідків;
- продовольчу дипломатію, предметом уваги якої є продовольча безпека країн.

Залежно від загострення інших проблем суспільно-економічного життя, можуть виникати й інші напрями економічної дипломатії.

Загалом, деякі експерти виокремлюють такі підвиди економічної дипломатії, як: авіаційна, військова, гуманітарна, космічна, арктична, атомна (зокрема гелієва), морська продовольча, сільськогосподарська, торговельна, або комерційна, транспортна, туристична, фінансова (у тому числі інвестиційна, кредитна, боргова), екологічна, енергетична (зокрема, нафтова, нафтогазова, газова, енергоресурсна).

Кожен вид економічної дипломатії вимагає:

- 1) політико-нормотворчої роботи - опрацювання міжнародних і

багатосторонніх правил регулювання світогосподарських зв'язків;

2) інформаційно-аналітичного забезпечення - аналізу та прогнозування стану іноземного та світового ринку, визначення переваг та втрат від участі у міжнародній економічній кооперації, міжнародних проектах);

3) техніко-консультативної підтримки - надання організаційно-технічного сприяння та допомоги у здійсненні зовнішньоекономічних операцій і проектів;

4) фінансово-кредитного супроводу - виконання конкретних операцій щодо укладання та реалізації міжнародних фінансових угод.

В інституціональному контексті виокремлюють такі види економічної дипломатії:

- офіційну - здійснюють державні органи, в першу чергу, дипломатичне відомство держави. Сюди відносять також відомчу дипломатію, яку проводять інші державні установи (міністерства фінансів, економіки, і центральний банк). Однак, усе це передбачає чіткої координації та узгодженості дій різних установ;

- корпоративну - питання економічної дипломатії, вирішують, як правило, багатонаціональні компанії. Вони це роблять системно і довгостроково, використовуючи відповідні ділові об'єднання (асоціації, союзи тощо) або самостійно. Взаємодію між корпораціями та непідприємницькими установами (міністерствами або міжнародними організаціями) окремі науковці пропонують називати терміном «бізнес-дипломатія», а термін «парадипломатія» відображає міжнародні зв'язки субнаціональних акторів (нецентральных, регіональних, місцевих, в т.ч. органів влади), які існують паралельно та доповнюють аналогічні дії центральної влади (офіційної дипломатії);

- громадську (публічну) - здійснюють представники громадянського суспільства (зокрема, громадські, неурядові організації).

За масштабом і рівнем проблем, які вирішуються дипломатичними засобами, вирізняють:

- макроекономічну дипломатію, яка вирішує питання глобальних і міждержавних економічних відносин;

- мікроекономічну дипломатію, яка займається питаннями зовнішньоекономічної діяльності окремих галузей економіки або корпорацій.

Отже, сферою відповідальності макроекономічної дипломатії є загальні суспільні та колективні інтереси, а мікроекономічна дипломатія фокусується на задоволенні групових чи індивідуальних інтересів. Коли на практиці ці два види економічної дипломатії дуже тісно пов'язані, може виникати ще й «транзитний рівень», або мезоекономічна дипломатія, яка комплексно підходить до вирішення проблемних питань на міждержавному, міжрегіональному та міжкорпоративному рівнях.

1.2. Цілі сталого розвитку економічного спрямування

Основна мета концепції сталого розвитку – це спрямовувати людство до сталого майбутнього, у якому немає виснаження природних ресурсів планети. Реалізувати цю концепцію складно через конкуруючі економічні, соціальні та екологічні потреби суспільства.

Сталий розвиток - це цілісний, системний підхід до забезпечення стійкості. У відомому звіті Комісії Брундтланд сталий розвиток визначається як «здатність зробити розвиток таким, щоб забезпечити задоволення сучасних потреб без шкоди для майбутніх поколінь можливості задовольняти власні потреби» [5]. Термін «сталий розвиток» часто використовується в бізнесі, уряді та некомерційних сферах для пояснення процесів і напрямків, необхідних для збалансування економічного зростання, охорони навколишнього середовища та соціальної інтеграції. Слово «стійкість» походить від латинського слова «sustinere», що складається з «tenere» (тримати) і «sus» (вгору).

Сталий розвиток є парадигмою наукового мислення про збалансованість екологічних, економічних і соціальних потреб для сьогодення та майбутнього. За своєю сутністю та завданнями дана концепція відповідає цінностям неогуманізму, демократизму та інвайронменталізму. Тому її практична реалізація має великий потенціал прогресивного та конструктивного значення.

У вересні 2015 року більше 150 глав держав взяли участь у Саміті ООН зі

сталого розвитку в штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку. На саміті було оцінено виконання Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ) і прийнято нові цілі сталого розвитку (ЦСР) у документі «Перетворення нашого світу - Порядок денний сталого розвитку до 2030 року» [27]. В документі було відзначено, що реалізація Цілей сталого розвитку включає п'ять основних пріоритетів: людей, планету, процвітання, мир, партнерство.

ЦСР охоплюють 17 основних сфер і 169 конкретних завдань (табл. 1.1). Порівняно з Цілями розвитку тисячоліття (ЦРТ), які були прийняті у 2000 році, ЦСР докорінно змінили традиційну концепцію розвитку. Окрім, економічного зростання, ЦСР охопили концепцію інклюзивного зростання та сталого розвитку, які передбачає скоординований економічний, соціальний та екологічний розвиток.

Впродовж 15 років ООН пообіцяла дотримуватися 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), які закликають до глобального партнерства держав-членів. ЦСР визнають, що подолання бідності та голоду так само важливе, як якісна освіта, можливості працевлаштування та інфраструктура, для боротьби зі зміною клімату та збереження океанів і лісів.

Програма ООН 17 Цілей в області сталого розвитку» до 2030 р. визначила унікальну, комплексну і довгострокову стратегію глобальної демократизації.

Цілі сталого розвитку (ЦСР) - це спільний план підтримки країн у їхньому прагненні поєднати економічне зростання та стійкість. Цілі та завдання в сфері сталого розвитку мають взаємопов'язаний, взаємозалежний, універсальний, нероздільний та комплексний характер, врахування цього аспекту має велике значення для успішної їх реалізації концепції.

Основний результат досягнення Цілей сталого розвитку – це докорінне поліпшення життя людей та зміна світу на краще.

Таблиця 1.1

Цілі сталого розвитку до 2030 року [27]

№	Цілі сталого розвитку
Ціль 1	Повсюдна ліквідація бідності у всіх її формах
Ціль 2	Ліквідація голоду, забезпечення продовольчої безпеки та поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства
Ціль 3	Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці
Ціль 4	Забезпечення всеохватного і справедливого якісної освіти і заохочення можливості навчання протягом усього життя для всіх
Ціль 5	Забезпечення гендерної рівності та розширення прав і можливостей всіх жінок і дівчат
Ціль 6	Забезпечення наявності та раціональне використання водних ресурсів та санітарії для всіх
Ціль 7	Забезпечення доступу до недорогих, надійним, стійким і сучасних джерел енергії для всіх
Ціль 8	Сприяння неухильного, всеохоплюючому і сталому економічному зростанню, повної та продуктивної зайнятості та гідної роботі для всіх
Ціль 9	Створення міцної інфраструктури, сприяння забезпеченню всеохоплюючої і стійкої індустріалізації та впровадженню інновацій
Ціль 10	Зниження рівня нерівності всередині країн і між ними
Ціль 11	Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості і стійкості міст і населених пунктів
Ціль 12	Забезпечення раціональних моделей споживання і виробництва
Ціль 13	Ухвалення термінових заходів по боротьбі зі зміною клімату і його наслідками
Ціль 14	Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку
Ціль 15	Захист, відновлення екосистем суші і сприяння їх раціональному використанню, раціональне управління лісами, боротьба з опустелюванням, припинення і звернення назад процесу деградації земель та припинення процесу втрати біологічного різноманіття
Ціль 16	Сприяння побудові миролюбних і відкритих суспільств в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних і заснованих на широкій участі установ на всіх рівнях
Ціль 17	Зміцнення засобів досягнення сталого розвитку та активізація роботи механізмів глобального партнерства в інтересах сталого розвитку

Усі цілі сталого розвитку умовно поділяють на чотири проблемні блоки:

Блок 1. Соціальні проблеми: подолання нерівності та її негативних наслідків - злиденності та голоду; здоровий спосіб життя та якісна охорона здоров'я; підвищення якості життя.

Блок 2. Економічні проблеми: економічне зростання, оптимізація виробництва та споживання; розвиток зеленої енергетики та інфраструктури.

Блок 3. Екологічні проблеми: збереження природи та клімату, раціональне використання природних ресурсів.

Блок 4. Політико-правові проблеми та захист прав людини: демократизація та гуманізація суспільства, партнерство заради сталого розвитку; забезпечення гендерної рівності.

Основними цілями, які пов'язані з економічними проблемами є ЦСР 7, ЦСР 8, ЦСР 9, ЦСР 11 і ЦСР 12.

У світі досягнуто певного прогресу щодо цілі 7 «Доступна та чиста енергія», оскільки енергія стає все більш стійкою та доступнішою. Прискорюється процес забезпечення доступу до електрики в бідних країнах, покращується енергоефективність, а сектор електроенергетики досягає вражаючих успіхів у сфері відновлюваних джерел енергії.

Проте, кожна п'ята людина у світі досі залишається без доступу до електроенергії, близько 3 млрд. чоловік використовують деревину для приготування їжі та опалення.

Енергетика є домінуючим фактором у галузі зміни клімату, і на її частку припадає близько 60 % загального обсягу глобальних викидів парникових газів. Тому в Порядку денному ООН було визначено наступні завдання до 2030 року:

- забезпечити доступ до сучасного недорогого і надійного енергопостачання;
- збільшити частку відновлюваних джерел у світовому енергетичному балансі;
- підвищити удвічі глобальний показник енергоефективності;
- активізувати міжнародну співпрацю щодо досліджень та технологій в сфері екологічно чистої енергетики, в тому числі, відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності, заохочення інвестицій в енергетичну інфраструктуру і технології екологічно чистої енергетики;
- розвивати інфраструктуру і удосконалювати технології для сталого

енергопостачання у країнах, що розвиваються з допомогою відповідних програм підтримки.

Щодо цілі №8, то вона передбачає гідну працю та економічне зростання. Стійке та всеохоплююче економічне зростання сприяє прогресу, створює гідні робочі місця та покращує рівень життя. У 2020 році до спалаху COVID-19 у кожній п'ятій країні, спостерігалися процеси стагнація або скорочення доходів на душу населення. Пандемія COVID-19, значно погіршила якість життя та поставила під загрозу світову економіку, оскільки порушився процес промислового виробництва, зросла нестійкість фінансового ринку, впали ціни на сировину та зросла нестабільність.

Щоб вирішити дану ціль до 2030 року, було визначено наступні завдання:

- забезпечити економічне зростання на одну особу населення, а саме, зростання показника ВВП на рівні не менше 7 % на рік у найменш розвинених країнах;
- підвищити продуктивність в економіці шляхом диверсифікації, технічної модернізації та інноваційної діяльності, особливо в секторах із високою доданою вартістю і трудомістких секторах;
- просувати політику, яка сприяє продуктивності, створенню робочих місць, підприємництву, творчості та інноваційній діяльності, та заохочувати розвиток мікро-, малих і середніх підприємств;
- поступово підвищувати ефективність використання ресурсів у системах споживання і виробництва таким чином, щоб економічне зростання не супроводжувалося погіршенням стану довкілля;
- забезпечити повну і продуктивну зайнятість та гідну працю для жінок і чоловіків, молодих людей та інвалідів, і рівну оплату за працю;
- скоротити частку молоді, яка не працює, не вчиться і не набуває професійних навичок;
- вжити ефективних заходів для викорінення примусової праці, торгівлі людьми та щодо заборони і ліквідації всіх форм дитячої праці;
- захищати трудові права та забезпечувати надійні та безпечні умови

праці для всіх працівників, в тому числі, працівників-мігрантів, жінок-мігранток та осіб, які не мають стабільної зайнятості;

- забезпечити розробку і реалізацію стратегій сталого туризму, який сприяє створенню робочих місць та розвитку місцевої культури;
- розширювати доступність населення до банківських, страхових і фінансових послуг шляхом зміцнення спроможності національних фінансових установ;

Ціллю 9 передбачено створення стійкої інфраструктури та сприяння сталій індустріалізації та інноваціям. Індустріалізація на засадах стійкого розвитку включно з інноваціями та інфраструктурою допоможе звільнювати динамічні та конкурентоспроможні економічні процеси, що створюють зайнятість та дохід. Ці процеси відіграють важливу роль у сприянні міжнародній торгівлі, просуванні нових технологій та забезпеченні ефективного використання ресурсів.

Досі в багатьох країнах, що розвиваються немає базової інфраструктури, в тому числі, доріг, інформаційно-комунікаційних технологій, санітарії, електроенергетики та водопостачання. А 6 % населення світу не має доступу до мобільного зв'язку. Для африканських країн нестача інфраструктури знижує продуктивність підприємств на 40 %.

Завдяки зростанню промисловості зростає зайнятість в інших галузях, відомо, що одне створене робоче місце у промисловості продукує 2,2 робочих місця в інших галузях. Малі та середні підприємства також є важливими для розвитку індустріалізації та створення робочих місць. На їхню частку припадає понад 90% бізнесу у світі та 50-60 % робочих місць.

Завданнями для реалізації ЦСР до 2030 року є: наступними:

- розвиток якісної, надійної, стійкої та сталої інфраструктури, в тому числі, регіональної та транскордонної інфраструктури для підтримки економічного розвитку та добробуту людей;
- підвищення рівня зайнятості у промисловості та частки промислового виробництва у ВВП та подвоєння відповідних показників в найменш

розвинених країнах;

- розширення доступу малих та середніх підприємств, особливо у країнах що розвиваються, до фінансових послуг (недорогих кредитів) і посилення їхньої інтеграції у виробничо-збутові ланцюжки та ринки;

- модернізація інфраструктури і переобладнання промислових підприємств у напрямку стійкості та підвищення ефективності використання ресурсів; впровадження чистих та екологічно безпечних технологій і промислових процесів;

- активізація наукових досліджень та нарощення технологічного потенціалу промислових секторів у всіх країнах, особливо у країнах що розвиваються;

- розширення доступу до інформаційно-комунікаційних технологій та забезпечення недорогого доступу до Інтернету в найменш розвинених країнах

Ціль 11. Передбачає сталий розвиток міст та громад і спричинена тим, що світ стає все більше урбанізованим. З 2007 року більше половини населення світу живе в містах і ця частка ще зростатиме до 60% у 2030 році.

Міста є центрами економічного зростання, які забезпечують близько 60% глобального ВВП. Однак, міста продукують близько 70% глобальних викидів вуглецю і більше 60% використаних ресурсів. Швидка урбанізація є наслідком таких проблем як зростання кількості мешканців нетрів, перевантаженості інфраструктури та послуг (водопостачання та каналізації, збір відходів, дороги та транспорт), погіршення ситуації із забрудненням повітря тощо. Вплив COVID-19 виявився найбільш руйнівним для бідних та густонаселених міських районів. Перенаселення міст також значно ускладнює дотримання таких заходів, як соціальна дистанція та самоізоляція.

Сьогодні у нетрях живе 883 млн. людей, більшість з яких проживає у країнах Східної та Південно-Східної Азії. Більше половини міського населення світу дихає повітрям у 2,5 рази, що перевищує норми ВООЗ.

Для вирішення цієї цілі визначено наступні завдання до 2030 року:

- забезпечення загального доступу до безпечного та недорогого житла, основних послуг;
- використання доступних та екологічно стійких транспортних систем, збільшення громадського транспорту;
- комплексне і стале планування населених пунктів та активізація зусиль із захисту та збереження культурної і природної спадщини;
- зменшити негативний екологічний вплив міст (покращення якості повітря і вивозу відходів);
- доступність до безпечних зелених зон та громадських місць, особливо для жінок і дітей, літніх людей та людей з інвалідністю;
- підвищення якості планування національного та регіонального розвитку;
- збільшення комплексних стратегій сталого розвитку та заходів з комплексного управління ризиками і лихами на всіх рівнях;

Ціль 12 – відповідальне споживання і виробництво, є однією з ключових для досягнення сталого розвитку. Споживання і виробництво в усьому світі є рушійною силою світової економіки і саме ці процеси відповідальні за використання ресурсів природи. Соціально-економічний прогрес супроводжується погіршенням стану навколишнього середовища і ставить під загрозу системи, від яких залежить розвиток у майбутньому і виживання людства.

Людина забруднює водні ресурси швидше, ніж природа може переробити та очистити воду у річках та озерах. А більше 1 млрд. людей не мають доступу до прісної води. Надмірне споживання води сприяє глобальному дефіциту води.

На долю домашніх господарств припадає 29% глобального енергоспоживання і 21% викидів вуглекислого газу, що утворюються внаслідок їх діяльності.

Завдання щодо Цілі №12 до 2030 року наступні:

- здійснювати стратегію дій для переходу до використання раціональних моделей споживання і виробництва;

- домагатися ефективного освоєння і використання природних ресурсів
- скорочувати вдвічі (у розрахунку на одну особу населення) світовий обсяг харчових відходів на роздрібному та споживчому рівнях та зменшити втрати продовольства у виробничо-збутових ланцюжках;
- екологічно раціональне використання хімічних речовин і відходів впродовж їхнього життєвого циклу відповідно до міжнародних принципів, скорочення потрапляння цих речовин у ґрунт, повітря і воду;
- зменшення обсягів відходів, запобігання їх утворенню, їх скорочення, переробка та повторне використання
- застосовування сталих методів виробництва в діяльності компаній, особливо великих і транснаціональних;
- сприяння забезпеченню сталої практики державних закупівель відповідно до національних стратегій і пріоритетів;
- інформаційне забезпечення про сталий розвиток і спосіб життя в гармонії з природою;
- надання країнам що розвиваються допомоги в розвитку науково-технічного потенціалу для переходу до раціональних моделей споживання і виробництва;
- раціоналізація неефективного субсидування використання викопного палива.

Досягнення ЦСР потребує планування та співпраці між головними гравцями в міжнародному бізнесі та дипломатичній сферах. Для реалізації ЦСР можуть використовуватися різні можливості державно-приватного партнерства, інвестиції, міжнародної торгівлі, транскордонної освіти, штучного інтелекту та цифрову трансформацію.

Дипломатія як на урядовому, так і на корпоративному рівнях відіграє життєвоважливу роль. Дипломатичні інструменти можна використовувати для розбудови миру та процвітання для людей і планети і вони стосуються всіх 17 цілей. В основі цілей лежить концепція глобального партнерства, тому узгодження дипломатичних стратегій навколо сталого розвитку є обов'язковим.

Економічна дипломатія, цифрова дипломатія, спортивна дипломатія, культурна дипломатія, корпоративна дипломатія, дипломатія м'якої сили, кліматична дипломатія, багатостороння та двостороння дипломатія тощо: усі вони можуть бути використані у великих глобальних зусиллях для досягнення цілей, поставлених порядок денний ООН. Між дипломатією та сталим розвитком завжди був взаємозв'язок.

Робота дипломатів державного сектору зосереджена на зміцненні економічних і політичних відносин, підтримці торгівлі та інвестицій, а також прискоренні економічного розвитку. Роль, яку відіграють дипломати в усьому світі у сприянні та просуванні прямих іноземних інвестицій, збільшує їх значення.

Висновок до 1-го розділу

Економічна дипломатія впливає зовнішньо-економічну політику держави та регуляторні рішення у сфері глобальної торгівлі та інвестування. В організаційному аспекті, економічну дипломатію представляють дипломатичні службові дії, які сконцентровані на зростанні експорту, іноземних інвестицій та участі держави в діяльності міжнародних економічних установ. Історично першим видом економічної дипломатії стала торговельна або комерційна дипломатія. Пізніше, залежно від загострення інших проблем суспільно-економічного життя, виникли й інші напрями економічної дипломатії: фінансова (у тому числі інвестиційна, кредитна, боргова), продовольча, сільськогосподарська, транспортна, туристична, екологічна, енергетична (зокрема, нафтова, нафтогазова, газова, енергоресурсна).

Між дипломатією та сталим розвитком завжди був взаємозв'язок.

Сталий розвиток є парадигмою наукового мислення про збалансованість екологічних, економічних і соціальних потреб для сьогодення та майбутнього. За своєю сутністю та завданнями дана концепція відповідає цінностям неогуманізму, демократизму та інвайронменталізму.

Практична реалізація концепції і досягнення Цілей сталого розвитку має

великий потенціал для прогресивного розвитку країни.

Економічна дипломатія зосереджена на реалізації цілей сталого розвитку, які вирішують проблеми, пов'язані з економічним зростанням, оптимізацією виробництва та споживання; розвитком зеленої енергетики та інфраструктури. Такими цілями є ЦСР 7 (відновлювальна енергія), ЦСР 8 (гідна праця та економічне зростання), ЦСР 9 (інновації та інфраструктура), ЦСР 11 (сталий розвиток міст та спільнот) і ЦСР 12 (відповідальне споживання).

В сучасних умовах важливим напрямком економічної дипломатії фінансова, або інвестиційна дипломатія. Об'єктом цієї дипломатії є зовнішні фінансові (інвестиційні, боргові, податкові) відносини. Залучення інвестицій для реалізації цілей сталого розвитку, в тому числі, економічного спрямування є об'єктивно необхідним вектором діяльності сучасної дипломатії.

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄС ТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦСР

2.1. Економічна дипломатія ЄС: процеси та інструменти

Європейський Союз, як політична система, вимагає процесу узгодженості між поглядами окремих держав-членів, особливо у сфері зовнішньої торговельної політики. ЄС проводить економічну дипломатію, використовуючи такі процеси та інструменти як: торговельні угоди, санкції, діяльність в рамках СОТ, монетарне та фінансове регулювання.

Європейський Союз уклав угоди про вільну торгівлю та інші торговельні угоди з багатьма країнами світу. ЄС веде переговори про угоди про вільну торгівлю від імені всіх своїх держав-членів, які надали союзу «виключну компетенцію» укладати торгові угоди. Незважаючи на це, уряди держав-членів контролюють кожний крок процесу (через Раду Європейського Союзу, членами якої є національні міністри від кожного національного уряду). Переговори про торговельні угоди проводяться відповідно до правил, викладених у статті 218 Договору про функціонування Європейського Союзу.

Торговельні угоди ЄС можна поділити за змістом:

- 1) Угоди про економічне партнерство (ЕРА) - підтримка розвитку торговельних партнерів з країн Африки, Карибського басейну та Тихого океану;
- 2) Угоди про вільну торгівлю (ЗВТ), які дозволяють взаємно відкривати ринки з розвиненими країнами та економіками, що розвиваються, надаючи преференційний доступ до ринків;
- 3) Угоди про асоціацію (УА) – політичні угоди;
- 4) Непреференційні торговельні угоди в межах угоди про партнерство та співпрацю (УПС).

Торговими перевагами в рамках угод є: відкриття нових ринків для товарів і послуг ЄС; збільшення інвестиційних можливостей і захист

інвестицій; здешевлення собівартості товарів шляхом скасування митних зборів і скорочення бюрократії; прискорення торгівлі шляхом полегшення транзиту через митницю та встановлення спільних правил.

Генеральний директорат Європейської Комісії з питань торгівлі покликаний сприяти усуненню торговельних бар'єрів, заохочувати гармонійний розвиток світової торгівлі та знижувати митні бар'єри. Цей директорат виконує наступні основні завдання: захист торговельних інтересів ЄС; ведення переговорів з іншими залученими сторонами; заохочення та забезпечення дотримання міжнародних угод; моніторинг та розробка політики щодо міжнародної торгівлі та інвестицій; обмін інформацією з іншими залученими сторонами у сфері міжнародної торгівлі.

Торгівля ЄС з іншими країнами світу становить понад 16% світової торгівлі. ЄС є найбільшим торговим партнером для 53 країн світу, на які припадає майже половина світового ВВП [42]. У 2021 році на ЄС припадало 16,2% (майже 6,3 трлн євро) загальної світової торгівлі товарами та послугами (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Показники світової торгівлі (товари і послуги) [43]

(млрд. євро)

	Експорт			Імпорт			Експорт + Імпорт		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Загалом, у світі	18,307	16,068	19,461	18,425	16,045	19,227	36,732	32,113	38,688
ЄС 28	3,108	..	..	3,028	..	..	6,136	..	..
ЄС 27	3,214	2,852	3,238	2,966	2,597	3,036	6,180	5,448	6,275
Китай	2,485	2,520	3,180	2,295	2,137	2,638	4,780	4,658	5,818
США	2,262	1,889	2,159	2,762	2,454	2,867	5,024	4,344	5,026
Велика Британія	793	684	742	859	735	767	1,652	1,419	1,509
у % до обсягів світової торгівлі									
ЄС 28	17.0%	..	..	16.4%	..	..	16.7%	..	..
ЄС 27	17.6%	17.7%	16.6%	16.1%	16.2%	15.8%	16.8%	17.0%	16.2%
Китай	13.6%	15.7%	16.3%	12.5%	13.3%	13.7%	13.0%	14.5%	15.0%
США	12.4%	11.8%	11.1%	15.0%	15.3%	14.9%	13.7%	13.5%	13.0%
Велика Британія	4.3%	4.3%	3.8%	4.7%	4.6%	4.0%	4.5%	4.4%	3.9%

Аналізуючи торгівлю товарами (експорт та імпорт разом), ЄС є другим за величиною торговим блоком у світі (після Китаю) і займає лідируючі позиції (25%) у світовій торгівлі послугами.

Економіка ЄС тривалий період часу характеризувалась стабільним зростанням - до пандемії і ріст ВВП становив в середньому 2,1%; однак у 2020 році відбулося зниження ВВП на 5,7%. Хоча у 2021 році відбулося відновлення і зростання ВВП, яке сягнуло 5,4%. Незважаючи на черговий шок на початку 2022 року через війну в Україні, зростання ВВП в ЄС залишається високим.

Отже, з точки зору зовнішньої торгівлі, Європейський Союз залишався провідним світовим лідером, у 2021 році обсяг торгівлі товарами та послугами складав 6,28 трлн. євро і міжнародна торгівля займала 21,5% ВВП ЄС. Основними торговельними партнерами Європейського Союзу були Китай, Швейцарія, Сполучене Королівство та Сполучені Штати Америки.

ЄС має найбільшу мережу торговельних угод у світі із 74 країнами, на які припадає 44% усієї торгівлі ЄС.

У 2022 році торгівля між ЄС та його партнерами по торговельній угоді (за винятком енергоносіїв) перевищила торгівлю ЄС з усіма іншими партнерами. Обсяг торгівлі ЄС через угоди про вільну торгівлю вперше перевищив 2 трлн. євро у 2022 році. Ці угоди допомогли підтримувати торгівлю та інвестиції в складному глобальному бізнес-середовищі, яке характеризується зростаючими геополітичними проблемами, такими як агресія Росії проти України.

Незважаючи на зростаючу хвилю протекціонізму в усьому світі, ЄС підтримує дуже низькі тарифи: середньозважене мито на європейський імпорт становить менше 4%. Ці низькі тарифи доповнюються широкою мережею преференційних торгових угод і домовленостей.

Загальна схема преференцій ЄС (GSP) підтримує країни, що розвиваються у стабільному зростанні, надаючи їм преференційний доступ до ринку ЄС. Ця система дозволяє продуктам, що походять з цих країн, на

пільговий доступ до ринків Європейського Союзу (ЄС). Пільговий режим надається у формі знижених або нульових ставок митних зборів. Наразі ЄС надає часткове або повне зниження тарифів для двох третин тарифних позицій 19 країнам у рамках своїх схем GSP та GSP+.

Угода «Все, крім зброї» (EBA) надає країнам, що розвиваються безмитний і неквотований доступ до ринку ЄС для всіх товарів, крім зброї та боєприпасів. У 2022 році 46 таких країн скористалися перевагами EBA ЄС.

ЄС постійно оновлює дану схему преференцій (GSP), щоб зробити її більш стійкою, гнучкою і зосередженою на тих, хто найбільше потребує.

Для підтримки інтеграції країн, що розвиваються, у світову економіку, зменшення бідності та сталого розвитку в ЄС розроблена програма «Допомога торгівлі». ЄС та його держави-члени разом є найбільшим донором цієї програми, на яку припадає близько 40% глобальної допомоги торгівлі.

Щоб подолати інвестиційні прогалини за межами європейських кордонів, ЄС також запустив програму «Global Gateway». Основна мета – мобілізувати 300 млрд. євро до 2027 року на сталі та безпечні зв'язки в цифровому, енергетичному та транспортному секторах, а також зміцнити системи охорони здоров'я, освіти та досліджень у всьому світі.

Global Gateway – це внесок ЄС у скорочення глобального інвестиційного розриву в усьому світі. Це відповідає зобов'язанню лідерів G7 у червні 2021 року започаткувати орієнтоване на цінності, високостандартне та прозоре інфраструктурне партнерство для задоволення глобальних потреб розвитку інфраструктури. Global Gateway також повністю узгоджується з Порядком денним ООН на період до 2030 року та цілями сталого розвитку, а також Паризькою угодою.

Інвестиційний пакет «Африка-Європа» вартістю близько 150 млрд. євро, спрямований на зміцнення співпраці з африканськими партнерами. Розпочато також реалізацію Global Gateway в Азії та Тихоокеанському регіоні, Латинській Америці та Карибському басейні, де передбачено інвестиції ЄС та його держав-членів у розмірі понад 45 млрд. євро.

В умовах російського вторгнення ЄС підтримує Україну в сфері торгових відносин. Україні надано тимчасову лібералізацію торгівлі – призупинення митних зборів, квот і заходів захисту торгівлі для українського експорту в ЄС. Крім цього, ЄС надає значну фінансову підтримку, включаючи макрофінансову допомогу в розмірі 18 млрд. євро у 2023 році для покриття бюджетних потреб України, і 1 млрд. євро на швидке відновлення критичної інфраструктури.

Торгова політика ЄС повинна вчасно реагувати на серйозні зовнішні виклики, тому в 2023 році було вжито законодавчих заходів для захисту ринку від недобросовісних дій.

12 липня 2023 року почав діяти Регламент про іноземні субсидії (FSR) - набір правил, який дозволяє Комісії усунути викривлення, спричинені іноземними субсидіями, і дозволяє ЄС забезпечити рівні умови для всіх компаній, що працюють на єдиному європейському ринку, залишаючись відкритим для торгівлі та інвестицій. ЄС практикує також відкритість на міжнародних ринках державних закупівель.

Незважаючи на виклики, що виникли протягом останніх років, ЄС залишається непохитним у своїй відкритості та багатосторонності. Економічна відкритість не обмежується внутрішніми заходами, а мова йде про співпрацю з партнерами, а також у глобальному масштабі.

Так, у лютому 2021 року Європейський Союз прийняв торговельну стратегію під назвою «Відкрита, стійка та наполеглива торгова політика», яка базується на принципах відкритої та чесної торгівлі, але також спрямована на досягнення «відкритої стратегічної автономії».

ЄС має фундаментальний стратегічний інтерес у сильній і реформованій СОТ. Тому багатостороння торгова система ставиться в центр торгівельної стратегії ЄС. Аналіз дій ЄС в рамках СОТ показує, що він спочатку не прагнув до багатосторонньої лібералізації торгівлі, однак з часом цей підхід змінився, оскільки ЄС почав бачити позитивні наслідки лібералізації в інших секторах. Це призвело до «перетворення Європи із захисного неомеркантилістського

гравця ГАТТ на проактивного, постмодерністського лібералізатора торгівлі в СОТ.

ЄС також займає лідерську позицію у переговорах щодо сільського господарства, у вирішенні проблем продовольчої безпеки, а також реформування з метою зменшення викривлень у торгівлі та впровадження екологічно стійких підходів.

ЄС також сприяє діяльності СОТ у боротьбі зі зміною клімату та погіршенням навколишнього середовища і бере активну участь у трьох багатосторонніх ініціативах: структурованих обговореннях щодо сталого розвитку торгівлі та навколишнього середовища, діалозі щодо забруднення пластиком та реформі субсидій на викопне паливо.

ЄС розроблено пропозицію про «Посилення дорадчої функції СОТ для реагування на виклики глобальної торговельної політики», яка охоплює сфери державної підтримки, навколишнього середовища та інклюзивності. Це для того, щоб зміцнити СОТ в управлінні глобальною торгівлею та допомогти державам-членам розробити свою внутрішню політику у відповідь на глобальні виклики.

Найактуальнішою проблемою є подвійний перехід ЄС до зелених і цифрових технологій. Зміна клімату – посилена деградацією навколишнього середовища – є цивілізаційним викликом часу. Тому ЄС повністю залучений на міжнародному та національному рівнях до створення рушійних сил переходу до зеленого клімату та кліматичної нейтральності.

Ціль ЄС «Net Zero» є головною метою політики у відповідь на цей виклик, і торгова політика відіграє тут свою роль. ЄС проклав шлях до кліматичної нейтральності до 2050 року через амбітну ціль скорочення викидів парникових газів на 55% до 2030 року в рамках Європейської зеленої угоди.

Зелена угода включає багато політичних дій, спрямованих на зменшення вуглецевого сліду та зупинку втрати біорізноманіття з різних точок зору. Розвиток економіки замкнутого циклу, створення стійких продовольчих

систем, екологізація спільної сільськогосподарської політики, інвестиції у відновлювані джерела енергії – це лише деякі приклади політичних ініціатив у цьому контексті.

Здійснення «зеленого» переходу на рівні ЄС допомагає запобігти фрагментації внутрішнього ринку ЄС, а збереження єдиного ринку ЄС приносить користь як ЄС, так і трейдерам із третіх країн.

Комунікація Repower ЄС, Європейський закон про важливу сировину, реформа дизайну ринку електроенергії, Закон про промисловість Net-Zero є ключовими факторами внеску промисловості ЄС у глобальний екологічний перехід.

Ці заходи допоможуть підвищити стійкість європейських ланцюгів постачання чистої енергії, водночас диверсифікуючи партнерства для підтримки інших у їх переході до екологічно чистих джерел.

Багато членів СОТ уважно стежать за окремими заходами, що входять до пакету Європейської зеленої угоди, як-от Механізм коригування кордонів викидів вуглецю, Farm2Fork і заходи проти вирубки лісів.

Торговельна політика може зіграти певну роль у просуванні соціальної справедливості, участі жінок у торгівлі та сприянні торгівлі для МСП. Механізм огляду торговельної політики надає членам СОТ хорошу можливість обмінятися досвідом щодо політики, яка сприяє інклюзивній торгівлі.

Санкції ЄС не націлені на країну чи населення, але завжди націлені на конкретну політику чи діяльність, засоби їх проведення та осіб, відповідальних за них. Крім того, ЄС докладає всіх зусиль, щоб мінімізувати несприятливі наслідки для цивільного населення або для несанкціонованих дій чи осіб. Вони завжди є частиною ширшого, комплексного політичного підходу, що передбачає політичний діалог і взаємодоповнюючі зусилля.

Санкції ЄС є інструментом зовнішньої політики, призначеним для підтримки універсальних цінностей, таких як збереження миру, зміцнення міжнародної безпеки та консолідація та просування демократії, міжнародного права та прав людини. Заморожування коштів і активів може

використовуватися для боротьби з тими, чий дії загрожують цим цінностям, уникаючи при цьому негативного впливу на цивільне населення.

Обмежувальні заходи, запроваджені ЄС, можуть бути спрямовані на уряди третіх країн або недержавні організації (наприклад, компанії) та окремих осіб (таких як терористичні групи та терористи). Для більшості випадків – санкцій – це заходи спрямовані на фізичних та юридичних осіб, які полягають у замороженні активів і забороні на поїздки.

Заморожування коштів запобігає будь-якому переміщенню, передачі, зміні, використанню, доступу до коштів або поводженню з ними будь-яким способом, який може призвести до будь-якої зміни їх обсягу, суми, місцезнаходження, права власності, володіння, характеру, призначення або іншої зміни, яка дозволить використовувати кошти, включаючи управління портфелем.

ЄС також може прийняти галузеві заходи, такі як економічні та фінансові заходи (наприклад, обмеження імпорту та експорту, обмеження на банківські послуги) або ембарго на зброю (заборона на експорт товарів, викладених у загальному військовому списку ЄС).

В ЄС діють три типи режимів санкцій.

- санкції, накладені ООН, які ЄС інтегрує в європейське законодавство;
- ЄС може посилити санкції ООН шляхом застосування більш суворих і додаткових заходів (наприклад, щодо КНДР);
- ЄС також може вирішити запровадити повністю автономні режими санкцій (наприклад, щодо Сирії, Венесуели, Росії тощо).

Усі санкції, прийняті ЄС, повністю відповідають зобов'язанням за міжнародним правом, у тому числі щодо дотримання прав людини та основних свобод.

Різноманітні обмежувальні заходи, такі як фінансові обмеження, заморожування активів, експортний контроль і візові/подорожні обмеження, можуть бути запроваджені для сприяння цілям Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Ці заходи можуть бути застосовані до урядів країн, що не

входять до ЄС, юридичних осіб, суден, організацій та окремих осіб.

Регламенти ЄС є юридично обов'язковими, і кожна держава-член несе відповідальність за впровадження та виконання санкцій у межах своєї юрисдикції.

Крім того, ЄС пропонує країнам-кандидатам і країнам Європейської економічної зони запровадити санкції ЄС. Європейська комісія веде консолідований список осіб, груп та організацій, які підпадають під фінансові санкції ЄС.

Наразі існує понад 30 режимів санкцій, які можуть бути націленими на конкретні країни, такі як Афганістан, Кореїська Народно-Демократична Республіка, Іран і Росія, або тематичні, такі як розповсюдження та використання хімічної зброї, порушення та зловживання правами людини та кібератаки.

У деяких випадках обмеження можуть стосуватися окремих секторів, таких як торгівля товарами подвійного призначення або військовими товарами. Наприклад, у відповідь на дії Росії, що дестабілізують ситуацію в Україні, ЄС запровадив ембарго на постачання зброї, торговельні обмеження на товари подвійного призначення та енергетичне обладнання та обмеження на доступ до ринку капіталу. Ці галузеві санкції встановлюються Регламентом Ради (ЄС) 833/2014.

Отже, Європейський Союз (ЄС) є центральним гравцем у міжнародній економічній дипломатії і в такій сфері як торгова політика, ЄС прагне стати лідером.

2.2. Економічна дипломатія України під час війни

В системі зовнішніх пріоритетів України економічна дипломатія займає важливе місце. Підтримка вітчизняної економіки під час війни та стратегія її відбудови стали стрижнем української дипломатії.

Стратегічні міжнародні комунікації економічного характеру охоплюють наступні напрями:

- міжнародну фінансову підтримку та відновлення економіки;
- санкційний тиск та замороження активів РФ;
- сприяння залученню інвестицій та поживавлення експорту, в першу чергу продовольства.

Впродовж 2022 року у зовнішній торгівлі України вдалось уникнути кризи. Зокрема, експорт товарів складав 44,17 млрд. дол. США - 64,9% порівняно з 2021 роком. Імпорт товарів дорівнював 59,51 млрд. дол. США - 81,7% порівняно з 2021 роком. Однак, у 2023 році ситуація ще погіршилась і у січні-серпні 2023 року експорт товарів становив - \$24,5 млрд. дол. США, а імпорт - \$46,6 млрд. дол. США.

Український експорт України у 2023 році впав на 35,4% порівняно з аналогічним періодом 2022 року через зниження продажів продуктів: рослинного походження (-56,2%); олії та жирів тваринного або рослинного походження (-37,7%); недорогоцінних металів. (-5,4%). Натомість зросли продажі готової продукції (на 32,5%).

До трійки країн, в які було найбільше експортовано товарів з України за 8 місяців 2023 року відносять: Польщу (3,4 млрд. дол. США - падіння від обсягів експорту за аналогічний період 2022 року - 25,2%); Румунію: (2,6 млрд. дол. США - +20,6% порівняно з 2022 роком) і Китай: 1,8 млрд. дол. США (+8,4%).

Найекспортованішими категоріями товарів з України за вісім місяців 2023 року були: продовольство - 14,6 млрд. дол. США; метали та вироби з них - 2,7 млрд. дол. США; машини, устаткування і транспорт - 2,1 млрд. дол. США.

У вересні 2023 року дефіцит торговельного балансу України зріс з 517 млн. дол. США з вересні 2022 року до 2,728 млн дол. США (рис. 2.1). Вже 17 місяців спостерігаються такі негативні показники.

Загалом, торговельний розрив зріс до 19,402 млн. дол. США з 6,026 млн. дол. США за аналогічний період 2022 року в основному через падіння одного з ключових товарів країни – сталі (-47,5%) [44].

Тому економічна дипломатія, поряд з питаннями міжнародної військової допомоги, займає важливе місце в системі зовнішніх пріоритетів країни.

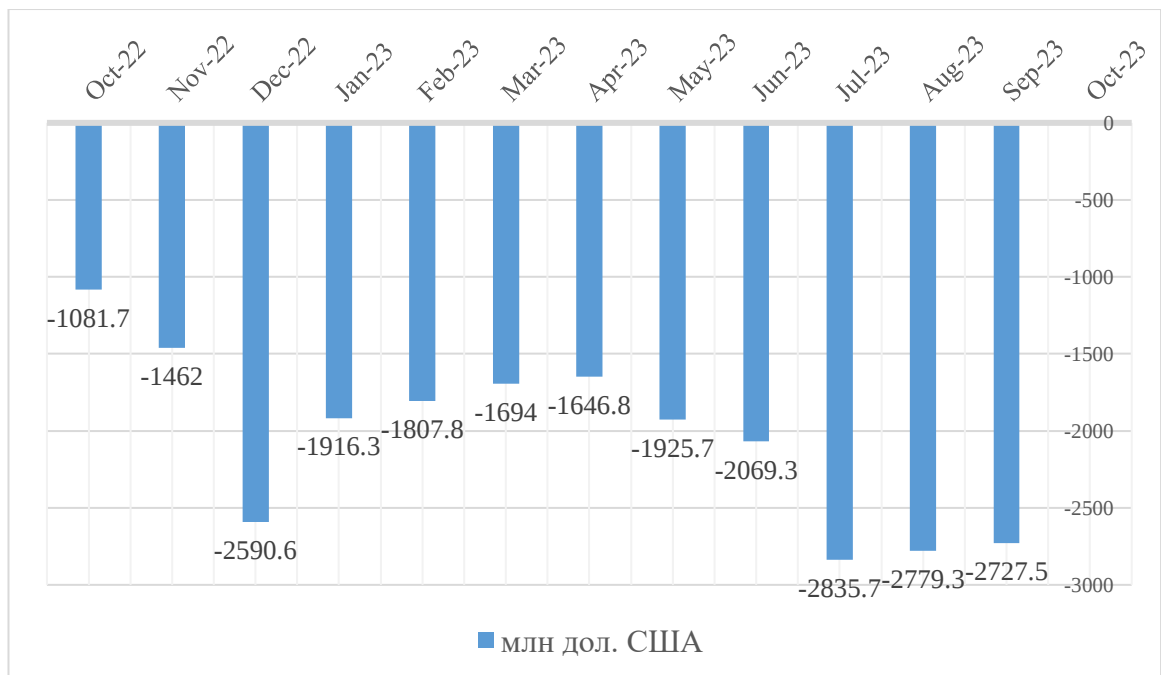

Рис. 2.1. Динаміка дефіциту торгівельного балансу України у 2022 р. (жовтень) – 2023 р. (вересень)

Примітка. Складено автором на основі [44]

Впродовж 2022-2023 рр. основні політичні гравці країни докладали серйозні зусилля у напрямку економізації зовнішньої політики, посилення санкційного тиску та забезпечення макроекономічної підтримки.

Неодноразово Президент України наголошував на пріоритеті економічних цілей у діяльності дипломатичних установ та необхідності їхнього сприяння українському бізнесу. Відбудова України після завершення бойових дій стане найбільшим сучасним економічним проєктом у Європі.

У Міністерстві закордонних справ України відстоювання національних економічних інтересів за кордоном координує спеціальний представник з питань економічної дипломатії та відповідний департамент.

Міністр закордонних справ - Д. Кулеба також приділяє значну увагу економічній дипломатії, серед основних принципів роботи якої виокремлює такі напрями:

- створення нових економічних можливостей та допомога українським експортерам у виході на світові ринки;
- економічна відбудова держави.

Основними завдання української економічної дипломатії є:

- просування інвестиційного іміджу країни на міжнародній арені;
- надання інформації щодо інвестиційних можливостей в країні;
- консультування щодо ведення бізнесу в країні;
- сприяння комунікації інвесторів з владою;
- надання допомоги у розв'язанні системних проблем суспільства.

Напрямок економічної дипломатії регулюють чинні стратегічні документи України, серед яких можна виокремити:

Стратегію національної безпеки України;

Стратегію економічної безпеки України;

Стратегію зовнішньополітичної діяльності України;

Національну економічну стратегію.

Основними зовнішньоекономічними напрямами економічної дипломатії є:

- сприяння збільшенню експорту;
- залучення іноземних інвестицій та кредитування;
- участь у роботі міжнародних економічних організацій,
- заключення угод про вільну торгівлю.

Стратегічні комунікації за зовнішньоекономічним напрямом в останні роки значно активізувались. І основною метою дипломатичних зусиль є зміна статусу країни як сировинного придатку глобальної продовольчої політики та «створення політичної та економічної доданої вартості потужного аграрного експорту України» [36].

«Утвердження України в ролі гаранта світової продовольчої безпеки має також ідеологічний сенс, у ширшому контексті йдеться про перетворення України на донора допомоги, зокрема через заплановане створення Українського агентства міжнародної допомоги. Вдалою ініціативою стала

програма Grain from Ukraine, акцентування уваги на ній у виступах Президента перед міжнародними аудиторіями» [36].

Під час зустрічей з керівництвом європейських інституцій уряд України підіймав питання «безвізу» (енергетичного, транспортного, економічного, митного, цифрового). А Міністр закордонних справ і дипломатичний корпус працює над перезавантаженням відносин із африканськими країнами. Підтвердженням зростання політико-економічного інтересу до країни Африки є його турне у 2022 році в Африку.

У 2022 році українська економічна дипломатія мала людиноцентричний вимір, що означає постійну вдячність країнам, які прихистили українських громадян. Адже збереження частини українського суспільства і повернення українців з-за кордону допоможе країні у подальшому економічному зростанню, відбудові та подальшій інтеграції з ЄС.

Зростання і підтримка експорту з країни є ключовим пріоритетом діяльності української дипломатії. Сьогодні продовжує діяти платформа NAZOVNI, яка допомагає у виході на іноземні ринки, також заплановано в її рамках створення Академії українського експортера.

Крім цього, на єдиному інформаційному порталі Дія.Бізнес для експортерів-початківців та активних експортерів, пропонується комплекс інструментів підтримки. Цей комплекс включає аналітику зовнішніх ринків; освітні заходи; консалтинг-інструменти; пошук партнерів для грантів від держави та донорських організацій.

«Новим напрямом у сфері економічної дипломатії стало відновлення України. Першою знаковою подією, яка відбулась за цим напрямом стала Міжнародна конференція з питань відновлення України у Лугано. Наступна конференція відбулась у Берліні (в жовтні 2022 року).

13 грудня 2022 року в Парижі на Міжнародній конференції на підтримку України було проголошено про виділення майже 1 млрд. євро на допомогу у посиленні енергетики та інфраструктури в Україні.

Активізувалась робота сучасних українських дипломатів з європейськими партнерами у напрямку запровадження п'яти «безвізів».

«Європейська Комісія та держави-члени ЄС, що межують з Україною, організували «шляхи солідарності» між Україною та ЄС — коридори для українського експорту та імпорту. З-поміж інших активностей слід відзначити проведення 8-го засідання Ради асоціації Україна — ЄС (5.09), за підсумками якого відзначено досягнення значної кількості економічних результатів у рамках двостороннього співробітництва. Велика кількість зустрічей на високому та найвищому рівнях з представниками різних країн містили економічну складову» [36].

За час повномасштабного вторгнення росії Україна отримала п'ять «безвізів» з Європейським Союзом, а саме:

- енергетичний безвіз, коли Україна приєдналася до європейської енергомережі (березень 2022 р.);
- транспортний безвіз, після якого не потрібні дозволи на перевезення в країна ЄС (червень 2022 р.);
- економічний безвіз, яким скасовано всі мита і квоти на українські товари в ЄС. В 2023 році уряд України звернувся від Європейської комісії щодо подовження економічного безвізу. Рада міністрів економіки та фінансів ЄС підтримала процес призупинення імпорتنих мит, квот і заходів торговельного захисту на український експорт до Євросоюзу ще на рік;
- митний безвіз, який розпочав інтеграцію української митниці в європейську (жовтень 2022 р.);
- цифровий безвіз - інтеграція до єдиного цифрового ринку ЄС і звільнення від сплати внесків до закінчення війни за участь у програмах ЄС, зокрема «Цифрова Європа».

Економічний безвіз допомагає українському бізнесу продавати товари в Євросоюз без жодних квот, мит чи тарифів і це важливо для відновлення економіки України.

Було відновлено доступ української аграрної продукції на європейський ринок та припинити блокування транзиту понад 500 позицій українських аграрних товарів. Крім того, було знято всі інші односторонні заборони, запроваджені п'ятьма сусідніми країнами.

Важливим напрямком є просування українських економічних інтересів на африканському континенті. Під час дипломатичного турне в країнах Африки було досягнуто такі результати:

- проводились зустрічі представниками українських та місцевих бізнес-кіл;
- обговорювались напрями кооперації у сільському господарстві та агропромисловості, машинобудуванні, цифровій та інформаційній сфері, фармацевтиці тощо;
- були укладені меморандуми про взаєморозуміння між Радою експортерів та інвесторів при МЗС та діловими асоціаціями і торговельно-промисловими палатами африканських країн;
- було визначено 10 африканських держав, у яких Україна планує відкрити нові посольства;
- було розроблено концепцію торговельного дому «Україна-Африка» з відкриттям його представництв у столицях найбільш перспективних країн.

До інших успіхів у сфері економічної дипломатії слід віднести:

- забезпечення стійкого санкційного тиску (у т.ч. арешт російських закордонних активів);
- надання фінансової підтримки українській економіці.

Зокрема, у світі проти росії запроваджено понад 6000 санкцій, постійно розробляються нові пакети обмежень, «понад 200 потужних міжнародних компаній вийшли з російського ринку, заморожено активів до 500 млрд дол. США» [36].

Після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну від міжнародних партнерів до українського бюджету надійшло понад 28 млрд дол. США за 2022 рік. Найбільший внесок зробили США, ЄС, Німеччина, Канада,

Велика Британія. Впродовж 2023 року ЄС планував виділити 18 млрд євро, а Сполучені Штати - 45 млрд дол. США.

Експортна зернова ініціатива стала суттєвою допомогою українським виробникам. Завдяки деблокаді українських чорноморських портів було спрощено експорт аграрної продукції і з 1 серпня 2022 року експортовано 14,3 млн т українського продовольства до країн Азії, Європи та Африки.

Україна також започаткувала та почала реалізовувати програму Grain from Ukraine, у рамках якої планується направити близько 60 суден з українським зерном до найбільш бідніших країн Африки.

До 2022 року Україна була одним із ключових постачальників зерна Світової продовольчої програми та 4-м у світі експортером зерна. Блокада українських портів Чорноморським флотом у перші тижні повномасштабного вторгнення призвела до переривання експорту зерна, стрімкого зростання світових цін на продовольство та розпалювання продовольчої кризи, що значно збільшило ризик голоду в найбільш бідніших країнах.

Експорт зерна з України було відновлено в рамках Чорноморської зернової ініціативи в липні та серпні 2022 року. З серпня по листопад 2022 року понад 11 мільярдів тонн поставок надійшло до 38 країн, а WFP та USAID відновили гуманітарні поставки до найбільш бідніших країн.

Програма «Зерно з України» була запропонована президентом України Володимиром Зеленським на саміті G20 на Балі у 2022 році як спосіб підтримки гуманітарних вантажів до потребуючих країн та українських виробників зерна.

Українська влада підкреслила, що програма «Зерно з України» має на меті підкреслити роль України як відповідального члена світової спільноти та кинути виклик російській пропаганді, яка покладає провину за продовольчу кризу на Україну та її західних партнерів.

2.3. Дипломатія післявоєнного відновлення економіки України на засадах сталого розвитку

Російська агресія нанесла економіці України колосальні збитки. У 2022 році вітчизняна економіка зазнала найглибшого падіння за історію України – реальний ВВП впав на 29,1% (за даними Національного банку України). Проте, завдяки високій здатності бізнесу та домогосподарств до адаптації, стійкості енергетичної системи та фінансової допомоги союзників країні вдалось зменшити падіння ВВП з прогнозованих 50% до 29%.

За даними Світового банку сума потреб, з урахуванням розмінування території, на повоєнне відновлення економіки України сягає 411 млрд. дол. США та продовжує збільшуватися [34]. З цієї суми, майже 22% - припадає на сферу транспорту, 17% - на житлово-комунальну сферу, 11% - на енергетику та 7% - на сільське господарство. Як зазначають, у Світовому банку, найбільше видатків потребуватиме енергетична галузь.

Ситуація характеризується наявними зовнішніми та внутрішніми викликами (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2

Внутрішні та зовнішні виклики розвитку національної економіки [4]

Зовнішні виклики:	Внутрішні виклики:
– зміняться міжнародні ринки продовольства та енергетики;	– відбудуться розриви в ланцюгах доданої вартості та поставок;
– може відбуватися істотне підвищення цін на продукцію металургії, продовольства та енергетики	– втрата робочої сили (через участь в обороні країни, вимушену міграцію);
	– проблеми з логістикою

План відновлення України містить 15 національних програм, які певною мірою відповідають потребам країни у воєнний і післявоєнний період.

«Представлений проєкт Плану відновлення містить п'ять принципів:

- негайний початок, поступовий розвиток;
- нарощування справедливого добробуту;
- інтеграція в ЄС;

- build back better (включаючи перехід до зеленої економіки);
- стимулювання приватних інвестицій та підприємництва» [19].

Запропоновані у Плані програми згруповані у три сектори:

- 1) стратегічний імператив (інтеграція в ЄС, безпека, довкілля, енергетика);
- 2) сприятливі фактори (доступ до екстреного фінансування, поліпшення бізнес-середовища, макрофінансова стабільність);
- 3) рушії відновлення (модернізація житла, розвиток секторів економіки з доданою вартістю, освіти та інші)

План відновлення України фактично представляє собою майбутню синергію на шляху до інтеграції в ЄС. У ньому належним чином висвітлені завдання щодо інтеграції в ЄС, гармонізація українського законодавства до вимог Копенгагенських критеріїв; забезпечення взаємного доступу до ринків.

Ще однією перевагою Плану відновлення є те, що приділяється увага реалізації таких нагальних проєктів як:

- накопичення газових резервів у сховищах;
- усунення проблем у автомобільному, залізничному та дунайському шляхах експорту уз ЄС;
- відновлення зруйнованої соціальної інфраструктури;
- залучення джерел фінансування державного бюджету;
- забезпечення критичного фінансування для малого та середнього бізнесу;
- надання сільськогосподарським виробникам недорогого фінансування та можливостей для зберігання продукції тощо [3].

У напрямку макроекономічних прогнозів в Плані передбачено, «що річні темпи зростання реального ВВП будуть перевищувати 7% протягом наступних десяти років, а номінальний ВВП наблизиться до позначки у 500 млрд. дол. США у 2032 році» [3]. Заплановано також фінансування експортерів, у т. ч. через механізм Експортно-кредитного агентства, а також посилення

інноваційної діяльності шляхом фінансового стимулювання співпраці виробників із науковими установами.

Процес повоєнного відновлення – це системна розбудова нової моделі інфраструктури та економіки країни, яка базується на принципах сталості та мінімізує наявні й майбутні ризики.

Партнери з ЄС та експерти з різних країн пропонують конкретні напрями та інструменти такого відновлення. Так, у прийнятому Єврокомісією у травні 2022 року Комюніке «Про допомогу та реконструкцію України» повідомляється, що процес реконструкції країни має відповідати європейському зеленому та цифровому порядку денному.

Зусилля з реконструкції повинні спиратися на тісну співпрацю та координацію України з підтримуючими країнами та організаціями, а також стратегічне партнерство України з Європейським Союзом.

У цій співпраці передбачається чотири основні стовпи реконструкції:

- відбудова країни, зокрема відновлення інфраструктури в сфері охорони здоров'я, освіти та житлового фонду, а також цифрової та енергетичної стійкості відповідно до найновіших європейських політик і стандартів;
- продовження модернізації держави та її інституцій для забезпечення належного управління та верховенства права, надаючи адміністративну підтримку та технічну допомогу, у тому числі на регіональному та місцевому рівнях;
- реалізація структурного та регуляторного порядку денного з метою поглиблення економічної та суспільної інтеграції України із з ЄС;
- сприяння стійкій та інклюзивній економічній конкурентоспроможності, сталій торгівлі та розвитку приватного сектору;
- сприяння зеленому та цифровому переходу країни.

Отже, реконструкція має відповідати європейському зеленому та цифровому порядку денному; має зміцнювати стійкість і впроваджувати фундаментальні принципи верховенства права, в тому числі щодо боротьби з

корупцією, судової системи, державного управління та ефективного управління.

Українська економіка має бути низьковуглецевою та енергоощадною, природоорієнтованою, мати ефективне та чисте виробництво, збалансоване споживання та базуватися на засадах спільної відповідальності, інноваційності, співпраці, солідарності, гнучкості та взаємозалежності. Впровадження Європейського зеленого курсу для України – кандидата в члени ЄС – стає обов’язковим.

Зелена реконструкція є об’єктивною необхідністю для майбутнього економічного розвитку України. Зелений перехід забезпечить більшу економічну ефективність і конкурентоспроможність України на європейському та світовому ринках. Реконструкція дає можливість Україні перейти до екологічних технологій, зменшити залежність від викопного палива та економіки з нульовими викидами.

В даному контексті енергетична дипломатія України ще ніколи не була такою важливою для України. Повномасштабне російське вторгнення суттєво збільшило увагу до енергетичної дипломатії з боку всіх гілок влади [36].

Акценти енергетичної дипломатії довелося змінити після масштабних руйнувань енергетичної інфраструктури від обговорення перспектив декарбонізації рамках євроінтеграційного курсу до пошуку шляхів забезпечення базових потреб в нафтопродуктах, електроенергії, природному газі та теплопостачанні. Дипломатична служба та уряд країни доклали максимум зусиль на отриманні допомог від Європейського Союзу, Енергетичного співтовариства та окремих держав-партнерів: отримання електричного обладнання, розгортання локальних джерел генерації, допомога у ремонті та відновленні мереж і газопроводів тощо.

Після війни Україна може скористатись можливостями, щоб закласти основи майбутнього зеленого зростання. Загальними та секторальними засадами амбітної моделі зеленого відновлення можуть бути:

- «побудова економіки майбутнього: економічне зростання на засадах

декаплінгу (макроекономічні показники зростають, тиск на природний капітал знижується). Зокрема, це передбачає зростання показників вуглецевої продуктивності економіки (декарбонізація), водної продуктивності, зменшення питомих показників утворення відходів та забруднення вод і повітря, розвиток циркулярної економіки;

- збереження природного капіталу, включаючи управління водними, земельними ресурсами та збереження біорізноманіття;
- підвищення якості життя, включаючи екологічну якість життя населення;
- створення умов для зелених інвестицій та інновацій, державна підтримка зелених секторів у пріоритетних сферах, створення зелених робочих місць» [19].

Загальною візією амбітної моделі відновлення країни є «Зелена Україна як частина глобальної кліматично нейтральної економіки».

Основними інструментами та механізмами, що можуть забезпечувати процес відновлення економіки на засадах сталого розвитку є:

- дотримання вимог і норм енергоефективності та адаптації до змін клімату в процесі відбудови об'єктів житлової, освітньої, соціальної, інфраструктури, населених пунктів на всіх етапах відновлення;
- поступове відновлення природних об'єктів, що постраждали від воєнних дій;
- відновлення критичної інфраструктури на умовах декарбонізації та відмови від викопного палива в майбутньому (наприклад, проведення електрифікації опалення та гарячого водопостачання в ході відбудови тих чи інших районів міст чи населених пунктів); відмова від відбудови промислових об'єктів, які працюють на викопних видах палива і мають значний термін експлуатації (наприклад, ТЕЦ);
- створення чи модернізація фінансових механізмів підтримки зеленого відновлення (зелені інвестиції, зелені умови фінансування, фонди, податкові пільги та інші види державної допомоги тощо);

- запровадження тимчасових механізмів врахування екологічних та кліматичних проблем в процесі прийняття рішень для I-II етапів відбудови; забезпечення ефективних ОВД (оцінок впливу на довкілля) та СЕО (стратегічної екологічної оцінки) на III етапі підтримки зеленого сільського господарства;

- розвиток інфраструктури залізничних вантажоперевезень;
- розвиток зеленої металургії;
- діджиталізація;
- зелена відбудова та трансформація міст;
- NATURA-2000 в Україні;
- впровадження «синіх» проєктів (охорона морського біорізноманіття, прибережних смуг);
- розвиток циркулярних проєктів (сортування побутових відходів, право на ремонт тощо).

Отже, сталий розвиток і повоєнна відбудова економіки України взаємодоповнюючі елементи. З урахуванням умов і завдань повоєнної відбудови України доцільно оновити завдання та цілі сталого розвитку. Виникає потреба у зборі, аналізі, оцінці та інтерпретації даних для економічної, соціальної розвитку та екологічної ситуації в умовах війни, ділової активності підприємницьких структур, зайнятості і соціального захисту населення, монетарної і фіскальної політики, воєнних екологічних збитків, тіньової економіки та корупції тощо. Ця інформація сформує підґрунтя для перегляду цілей стратегії сталого розвитку України та допоможе визначити завдання, які потрібно буде досягнути до 2030 року.

Висновок до 2-го розділу

ЄС проводить економічну дипломатію, використовуючи такі процеси та інструменти як: торговельні угоди, санкції, діяльність в рамках СОТ, монетарне та фінансове регулювання. ЄС є найбільшим торговим партнером для 53 країн світу, на які припадає майже половина світового ВВП. ЄС є другим за

величиною торговим блоком у світі (після Китаю) і займає лідируючі позиції (25%) у світовій торгівлі послугами. Отже, Європейський Союз є центральним гравцем у міжнародній економічній дипломатії.

В системі зовнішніх пріоритетів України економічна дипломатія займає важливе місце. Підтримка вітчизняної економіки під час війни та стратегія її відбудови стали стрижнем української дипломатії.

У 2022 році вітчизняна економіка зазнала найглибшого падіння за історію України – реальний ВВП впав на 29,1%. Проте, завдяки високій здатності бізнесу та домогосподарств до адаптації, стійкості енергетичної системи та фінансової допомоги союзників країні вдалось зменшити падіння ВВП з прогнозованих 50% до 29%. У вересні 2023 року дефіцит торговельного балансу України зріс з 517 млн. дол. США з вересні 2022 року до 2,728 млн. дол. США.

За даними Світового банку сума потреб, з урахуванням розмінування території, на повоєнне відновлення економіки України сягає 411 млрд. дол. США та продовжує збільшуватися. З цієї суми, майже 22% - припадає на сферу транспорту, 17% - на житлово-комунальну сферу, 11% - на енергетику та 7% - на сільське господарство.

Процес повоєнного відновлення – це системна розбудова нової моделі інфраструктури та економіки країни, яка має базуватися на принципах сталості та мінімізує наявні й майбутні ризики. Загальними та секторальними засадами амбітної моделі зеленого відновлення можуть бути:

- економічне зростання на засадах декаплінгу;
- збереження природного капіталу;
- підвищення екологічної якості життя населення;
- створення умов для розвитку зелених інвестицій та інновацій, державна

підтримка зелених секторів у пріоритетних сферах та створення зелених робочих місць.

РОЗДІЛ 3.

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАЛУЧЕННІ ІНВЕСТИЦІЙ У СТАЛИЙ РОЗВИТОК

2.1. Дипломати як важливі учасники процесу залучення інвестицій у сталий розвиток

Процес реалізації широкого спектру економічних, соціальних та екологічних цілей, викладених у Порядку денному ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року, вимагає значних обсягів інвестицій.

Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), орган Генеральної асамблеї ООН, у своєму Звіті про світові інвестиції за 2014 рік, вперше оцінила потребу в капітальних інвестиціях для реалізації ЦСР. Обсяг цих інвестицій лише для країн, що розвиваються, досягнув 2,5 трлн. дол. США. У звіті цьому наголошувалося на необхідності приватних інвестицій, які мають доповнити державні для подолання дефіциту фінансування сталого розвитку.

У 2019 році ЮНКТАД провела моніторинг інвестиційних тенденцій у ЦСР і виявила, що, хоча ознаки прогресу в кількох секторах є очевидними, все ж процес інвестування, який орієнтований на сталий розвиток, відбувається в недостатньому темпі та обсязі.

Тому у грудні 2019 року Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію «Сприяння інвестиціям для сталого розвитку», в якій доручила ЮНКТАД дослідити прогрес, з'ясувати прогалини та виклики в інвестуванні сталого розвитку та розробити конкретні рекомендації щодо ефективнішого просування інвестицій для реалізації Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року.

Дослідження ЮНКТАД показали, що небагато країн мають конкретні дорожні карти для сприяння інвестиціям у ЦСР. Як наслідок, потенційні інвестори не знають про інвестиційні можливості ЦСР. Ці фактори перешкоджають приватним інвестиціям у ЦСР у великих масштабах і

призводять до ситуації недостатньої ліквідності з боку інвесторів і партнерів, особливо в країнах з низьким рівнем ВВП.

Стало відомо, що майже кожна країна має принаймні одне спеціалізоване агентство для залучення та сприяння внутрішнім інвестиціям (ІРА). Кількість країн, що мають такі агентства зросла в чотири рази за 30 років у таких регіонах, як Латинська Америка та Карибський басейн, а також у країнах ОЕСР. Швидке зростання цих агентств у 1990-х роках, включаючи їх створення в багатьох країнах з перехідною економікою, призвело до виникнення Всесвітньої асоціації агентств із сприяння інвестиціям (WAIPA) на засіданні ЮНКТАД у 1995 році. ЮНКТАД та Асоціація організовують спільні навчальні програми для експертів зі сприяння інвестиціям.

Агенція сприяння інвестиціям (англ. Investment promotion agency, IPA) найчастіше є державною агенцією (або іноді некомерційною організацією, що функціонує подібно до торгової палати чи бізнес-консалтингової корпорації), чия місія полягає в залученні інвестицій до країни, штату, регіону чи міста. Вони роблять це за допомогою маркетингової діяльності, створюючи обізнаність про місце розташування як про привабливе місце для інвестицій.

Загалом Агенції сприяння інвестиціям виконують чотири основні функції:

- створення іміджу країни, що отримує прямі закордонні інвестиції,
- залучення інвестицій;
- управління інвестиційними проектами;
- надання послуг з подальшого обслуговування [46].

Агенції сприяння інвестиціям відіграють важливу роль у залученні інвестицій у розвинених країнах, деякі з них мають додаткову функцію адвокації. Агенція сприяння інвестиціям робить це шляхом:

- знайомства інвесторів з місцевими постачальниками (сировини або інших ресурсів);

- надання корисних статистичних даних та бізнес-інформації, такої як макроекономічні показники (ВНП, ВВП, ІЛР, інфляція тощо), продуктивність праці, середня заробітна плата, привабливі сектори вітчизняної економіки;
- юридична підтримка: отримання дозволів або виконання інших адміністративних зобов'язань;
- інформування про інвестиційні стимули, які місто, штат або країна можуть запропонувати іноземним інвесторам (компаніям або окремим особам).

Мережа агенцій сприяння інвестиціям разом з міжнародними організаціями можуть підтримувати країни в їхніх зусиллях щодо перетворення ЦСР на дієві стратегії сприяння інвестиціям на національному та місцевому рівнях. Вони можуть робити це шляхом підготовки та маркетингу інвестиційних проектів ЦСР, а також шляхом мобілізації зацікавлених сторін у різних секторах для спрямування інвестицій на них.

Сприяння інвестиціям є одним з інструментів, який уряди можуть використовувати для спрямування приватних інвестицій у пріоритетні сектори своєї економіки. Більшість урядів орієнтуються на інвесторів, які вкладають у конкретні галузі та види діяльності, що відповідають цілям розвитку країни.

Ефективне спрямування інвестицій у сферу сталого розвитку вимагає більш обдуманого та стратегічного підходу. Він передбачає підготовку конкретних, часто ініційованих урядом, інвестиційних проектів ЦСР, які будуть просуватися, а також цільових інформаційно-роз'яснювальних механізмів, спрямованих на потенційних партнерів, які виходять за рамки традиційних інвесторів.

Сприяння інвестиціям у ЦСР охоплює набагато ширшу групу зацікавлених сторін, ніж у традиційному інвестуванні, яке в основному зосереджується на комерційних інвесторах. Воно вимагає загальноурядового підходу, який мобілізує мережу ключових державних установ, включаючи дипломатичні представництва в стратегічних локаціях за кордоном, для залучення потенційних клієнтів до інвестицій у ЦСР [46].

Мобілізація дипломатів для залучення інвестицій у ЦСР відповідає сучасним тенденціям розвитку дипломатії у всьому світі, яка стає все більш економічною, цифровою та орієнтованою на ЦСР.

Сучасна економічна дипломатія є невід'ємною частиною роботи посольств та іноземних представництв широкого кола країн, яка поступово розширюється, щоб відповідати новим викликами та можливостями у світовій економіці та цілями зовнішньої політики.

У звіті Конференції ООН з торгівлі та розвитку за 2021 рік «Інвестиції в цілі сталого розвитку: роль дипломатів» висвітлюється важливість завдань, які виконують дипломати, щоб залучити інвестиції в національну економіку, включно з секторами, пов'язаними з ЦСР. Зобов'язання, взяті урядами країн щодо Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року, можуть бути виконані лише шляхом міжнародної співпраці та партнерства, в якому дипломати можуть відігравати важливу роль.

Дипломати відіграють важливу комунікаційну функцію, інформуючи зацікавлені сторін про виклики, з якими стикаються їхні країни, щоб визначити та підготувати інвестиційні проекти, які є прийнятними для фінансування, і звертатися за допомогою до партнерів із розвитку та зовнішніх інвестиційних агентств.

Зобов'язання, взяті урядами країн щодо Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року, можуть бути виконані лише шляхом міжнародної співпраці та партнерства, в якому дипломати можуть відігравати важливу роль.

Дипломати відіграють важливу комунікаційну функцію, інформуючи зацікавлені сторін про виклики, з якими стикаються їхні країни, щоб визначити та підготувати інвестиційні проекти, які є прийнятними для фінансування, і звертатися за допомогою до партнерів із розвитку та зовнішніх інвестиційних агентств. Процес залучення дипломатів і комерційних аташе до просування та сприяння інвестиціям у сталий розвиток потребує відповідних фінансових

ресурсів і заохочень, а також навчання та підтримки, щоб побудувати відповідні мережі зацікавлених в інвестиціях сторін у країні та за кордоном.

Дипломати є ключовими учасниками у процесі досягнення цілей сталого розвитку, тому їх слід навчати використовувати важелі дипломатії заради ЦСР.

Міжнародний центр протоколу та дипломатії (ICPD) працює над створенням таких навчальних програм і його «Глобальна освітня програма для керівників» (Global Executive Education Program) забезпечує підвищення кваліфікації та розвиток бізнес-лідерів, протокольних і дипломатичних професіоналів. ЮНКТАД регулярно отримує запити на навчання дипломатів із залучення інвестицій [46].

Сучасна економічна дипломатія розвивається з фокусом на стале зростання. Наприклад, уряд Нідерландів включив питання сталого розвитку в роботу Міністерства закордонних справ (МЗС). Його Генеральний директорат із зовнішньоекономічних зв'язків має завдання сприяти конкурентоспроможності країни, відкритій світовій економіці та стійкій глобалізації, зокрема шляхом залучення висококваліфікованих іноземних інвестицій. Крім того, Міністерство має спеціальні підрозділи, такі як Департамент сталого економічного розвитку та Департамент інклюзивного зеленого зростання.

Інші країни та регіональні групи країн також прийняли подібні підходи до економічної дипломатії із заохоченням інвестицій як ключовим елементом. Серед інших, до них належать Австралія, Коста-Ріка, Німеччина, Гана, Японія, Нігерія, Перу, Сполучені Штати Америки та Європейський Союз, а також країни, що розвиваються: Бангладеш, Бенін та Ефіопія.

Те, як посольства виконують завдання зі сприяння інвестицій у проекти, пов'язані з ЦСР, залежить від їх розміру та ресурсів. Деякі посольства є достатньо великі і можуть мати спеціалізовані команди, до складу яких входять як спеціалісти з торгівлі та інвестицій, так і галузеві експерти за підтримки місцевих службовців. Деякі країни також мають субнаціональні комерційні представництва, наприклад провінційні чи державні торгові представництва за

кордоном. Невеликі представництва можуть мати персонал – одну або дві особи – які поєднують комерційну роботу з політичними, консульськими та іншими обов’язками.

Незважаючи на те, що багато дипломатів беруть участь у економічних заходах, включаючи сприяння інвестиціям, інвестиції в ЦСР можуть бути відносно новою сферою їхньої роботи.

Розглянемо поетапний цикл просування одного або кількох перспективних проєктів інвестування у ЦСР. Дипломати можуть активно брати участь у кількох етапах циклу сприяння інвестиціям. Окрім того, що вони виконують роль посередників між зацікавленими сторонами, пов’язаними з інвестиціями у ЦСР. Дипломати та комерційні аташе можуть активно залучатись до різних етапів циклу сприяння інвестиціям.

Участь дипломатів у циклі сприяння інвестиціям може включати [46]:

1. Етап стимулювання інвестицій:

- визначення інвестиційних партнерів ЦСР.
- просування проєктів ЦСР: допомога у впровадженні маркетингової стратегії; створенні іміджу своєї країни для залучення інвестицій у ЦСР; орієнтація на обраних потенційних інвесторів та партнерів; спів організація інвестиційних ярмарків; організація офіційних візитів міністрів країн, регіональних та місцевих органів влади, бізнесменів.

- представлення країни перебування та контактної особи на першому етапі запиту інвестора.

2. Фаза сприяння інвестиціям:

- сприяння інвестиціям у ЦСР: обробка запитів інвесторів та сприяння співпраці, що підвищить вірогідність інвестицій.

- допомога інвесторам з країни походження в інвестиційних проєктах у місці служби дипломата шляхом надання даних про місцезнаходження, відповідних контактних даних урядових відомств і місцевих підприємств, а також інформації про фінансування країни походження, правову базу та схеми гарантування інвестицій.

- забезпечення післяінвестиційного обслуговування: підтримка довгострокових відносин з ключовими зацікавленими сторонами ЦСР у країнах, де вони працюють, моніторинг потреб після інвестування і виявлення необхідності у реінвестуванні.

- отримання відгуків зацікавлених сторін та адвокація політики: виступають в якості каналів зворотного зв'язку від інвесторів та інших зацікавлених сторін щодо інвестиційного клімату на ринку.

Ефективне сприяння інвестиціям у досягнення ЦСР дипломатами передбачає обґрунтований, послідовний та спільний підхід. Це вимагає, щоб дипломати були обізнані та добре розуміли стратегію країни щодо залучення інвестицій, а також на які сектори та проєкти сталого розвитку вони спрямовані.

Крім того, дипломатам потрібні інструменти та керівні принципи, щоб не лише мати можливість передавати інформацію, але й активно і цілеспрямовано шукати інвесторів, забезпечувати партнерство з ключовими зацікавленими сторонами та брати участь у стимулюванні інвестицій.

Як і агентства зі сприяння інвестиціям, дипломати, які займаються просуванням інвестицій, пов'язаними з ЦСР, повинні прагнути до цього таким чином, щоб посилити інші традиційні функції передового інвестування.

3.2. Досвід залучення інвестицій в сталий розвиток дипломатичними службами зарубіжних країн

Економічна дипломатія вже давно є частиною основної діяльності багатьох посольств і часто включає процеси сприяння торгівлі та інвестиціям. Дипломати, які залучають інвестицій у ЦСР, повинні знати про політичні та організаційні елементи, які впливають на успіх їхньої діяльності.

Наведемо приклади різних організаційних структур, обраних урядами, які залучають дипломатичні місії для сприяння інвестиціям [46].

Досвід Ямайки: Агентства зі сприяння інвестиціям, Jampro (провідна корпорація сприяння торгівлі та інвестиціям, яка представляє уряд Ямайки) та

Міністерство закордонних справ і зовнішньої торгівлі співпрацюють у низці заходів, спрямованих на розширення присутності Ямайки на міжнародних ринках та підвищення обізнаності про можливості бізнесу на Ямайці. Jampro проводить навчання для своїх представників дипломатичної служби перед тим, як вони вирушать за кордон, проводить щоквартальні вебінари, щоб інформувати їх про галузеві стратегії, а також мобілізує та підтримує мережу іноземних посольств для визначення учасників Ямайського інвестиційного форуму Jampro.

Пріоритетні напрямки економічної дипломатії для Японії зосереджені на просуванні відкритих глобальних економічних систем, підтримці закордонної бізнес-експансії японських компаній та сприянні внутрішнім інвестиціям до Японії.

У співпраці з Японською організацією зовнішньої торгівлі МЗС Японії створило контактні пункти для сприяння прямим іноземним інвестиціям в Японію в 126 дипломатичних місцях для підтримки іноземних компаній, які мають намір інвестувати в Японію.

Завданнями контактних пунктів є збір інформації про потенційні перспективи зарубіжних прямих інвестицій, поліпшення інвестиційного клімату в Японії та просування привабливості країни як країни для інвестицій. Крім того, співробітники японських дипломатичних представництв за кордоном надають японським компаніям інформацію про місцеві правові умови та підтримують у їхніх зусиллях щодо розширення за кордоном та просування «японського бренду».

Досвід Намібії: функціонують Агентства зі сприяння інвестиціям Намібії та Рада із заохочення та розвитку інвестицій Намібії, що діє при Офісі Президента. Також, комерційні радники розміщуються в приміщеннях Верховних комісій та дипломатичних місій Намібії, які розташовані в стратегічних локаціях за кордоном. Серед останніх – це Бразилія, Китай та Велика Британія. Комерційні консультанти відповідають за сприяння інвестиціям, а також за інші обов'язки.

Досвід Нідерландів: Генеральний директорат зовнішньоекономічних зв'язків МЗС Нідерландів має місію сприяти конкурентоспроможності країни, відкритій світовій економіці та стійкій глобалізації, у тому числі шляхом залучення високоякісних іноземних інвестицій. Агентство зі сприяння інвестиціям країни – це Нідерландське агентство іноземних інвестицій, яке є операційним підрозділом Міністерства і регіональні менеджери приймають у багатьох посольствах та генеральних консульствах Нідерландів за кордоном.

В Уругваї Міністр закордонних справ головує в раді директорів Агентства зі сприяння інвестиціям і Уругвай XXI. В 2017 році між двома органами було укладено угоду про охоплення сприяння інвестиціям через мережу дипломатичних місій країни за кордоном. Інвестиційні менеджери були призначені в п'яти пілотних локаціях, обраних на основі їхнього інвестиційного потенціалу (Бразилія, Китай, Німеччина, Великобританія та Сполучені Штати Америки). Агентство зі сприяння інвестиціям проводить навчання для інвестиційних офіцерів і призначає координаційний центр для зв'язку з ними.

Міністерство закордонних справ Данії безпосередньо займається реалізацією Цілей сталого розвитку. У 2019 році МЗС Данії запустило Ініціативу сталого розвитку, якою було передбачено і досягнуто наступних результатів:

- зменшено на 50% споживання енергії будівлями міністерства в Копенгагені до 2020 року порівняно з 2006 роком завдяки переходу на світлодіодні лампи з низьким енергоспоживанням, новим насосам і налаштуванням системи вентиляції.

- підвищення енергоефективності і встановлення сонячних панелей. Сонячні батареї були встановлені в кількох посольствах, зокрема в Преторії, Уагадугу, Бразилія, Вашингтоні та Аккрі. В Аккрі споживання енергії скоротилося на 46% протягом року, а у Вашингтоні панелі зменшили викиди вуглецю на 3 тонни за один місяць.

Багато датських дипломатичних представництв за кордоном встановили зарядні станції для електромобілів і зробили вибір на користь гібридних або

електромобілів. Також зменшили викиди від споживання м'яса шляхом запровадження вегетаріанського дня та встановлення систем розділення відходів і припинення використання одноразового пластику.

29 датських дипломатичних представництв по всьому світу просувають політику зеленого курсу на двосторонній і багатосторонній основі. Вони також просувають сталий розвиток на місцевому рівні, впроваджуючи щорічні плани дій щодо сталого розвитку, щоб зробити позитивний внесок у місцеве середовище. Приклади деяких ініціатив включають:

Абу-Дабі – запроваджено розділення та переробку відходів, щоб підштовхнути зміни в країні, де розділення відходів не є загальноприйнятою практикою.

Нью-Делі - збір та повторне використання дощової води.

Генеральне консульство Нью-Йорка – встановило вулики на даху Denmark House, щоб збільшити різноманітність місцевих квітів і рослин у місті.

Дипломати все частіше беруть на себе функції із залучення інвестицій. У деяких країнах інвестиційні агентства є частиною МЗС, в інших випадках відносини між іноземними посольствами та інвестиційними агентствами не завжди чітко визначені.

Така ситуація може породжувати невизначеність щодо відповідних компетенцій, питань стажу, пріоритетів або звітності, і, як наслідок, виникнення середовища конкуренції, а не співпраці. Чітке роз'яснення ролі дипломатів у сприянні інвестиціям дозволяє їм взяти на себе відповідальність за неї. Визначення відносин дипломатів з інституціями зі сприяння інвестиціям у своїй країні може полегшити координацію та комунікацію. Крім того, це може гарантувати, що керівництво як агенцій так і міністерства підтримує місію та гарантує, що співпраця не буде ситуативною і незалежною від конкретних осіб.

Незважаючи на те, яка організаційна структура буде обрана, повинні бути визначені керівні принципи, які роз'яснюють, як дипломати повинні робити свій внесок в інвестиційну стратегію своєї країни, включаючи те, перед ким

вони будуть звітувати і як вони будуть співпрацювати для досягнення спільних цілей. Також мають бути визначені механізми для швидкого та легкодоступного обміну інформацією з питань, пов'язаних з інвестиціями.

В інвестиційних агенціях сприяння інвестиціям мають бути визначені координаційні центри для співпраці з посольствами за кордоном. Це може дозволити дипломатам мати доступ до останньої інвестиційної інформації, пов'язаної з ЦСР, і бути в курсі щодо інвестицій в сталий розвиток у своїй країні, включаючи детальну інформацію про проекти ЦСР та нові законодавчі зміни, а також мати можливість легко консультуватися з агенціями з питань, пов'язаних з інвестиціями в ЦСР. Водночас, агенції повинні мати доступ до актуальної інформації та контактів про ЦСР в різних локаціях дипломатичних представництв за кордоном.

Потужні механізми співпраці між іноземними посольствами та іншими державними органами, відповідальними за сприяння інвестиціям, є необхідною умовою для того, щоб дипломати могли зробити свій внесок у національні інвестиційні пріоритети ЦСР.

Роль дипломатів як суб'єктів в системі залучення інвестицій в країну сприяє включенню МЗС до регулярних заходів, пов'язаних з інвестиціями, такими як інвестиційні конференції, на яких обговорюються нові політики, обговорюються поточні питання та відбувається обмін найкращими практиками, у тому числі у сферах, пов'язаних з інвестиціями та ЦСР.

У цьому ж напрямку, у міру розвитку національної інституційної структури, пов'язаної з інвестиціями в ЦСР, потрібно забезпечити інтеграцію діяльності зі сприяння інвестиціям у сталий розвиток в організаційну структуру дипломатичних місій.

Спеціалізовані дипломатичні місії повинні бути пріоритетними для сприяння інвестиціям у ЦСР на основі критеріїв, таких як потенціал країни для залучення інвестиційних потенційних клієнтів та наявність посольств або консульств.

Завданнями агентств із залучення інвестицій, як правило, є визначення

ключових закордонних ринків, яким слід віддати пріоритет і дипломатичних місій, які братимуть участь у сприянні інвестиціям у ЦСР. Столиці, де розташовані іноземні посольства, часто також є стратегічними локаціями для залучення інвестицій, але не завжди. Зазвичай іноземні посольства відповідають за кілька країн одночасно, які можуть бути або не бути пріоритетними країнами в цьому регіоні для сприяння інвестиціям, у тому числі в сектор сталого розвитку. Окремі глобальні міста, які є центрами реалізації до ЦСР, також можуть бути унікальними в плані співпраці.

Спрямованість інвестицій на досягнення ЦСР охоплює ширше коло зацікавлених сторін та суб'єктів, ніж традиційне інвестування. Це можуть бути дипломатичні представництва при міжнародних та регіональних організаціях у Брюсселі, Женеві, Найробі, Нью-Йорку, Відні чи Вашингтоні тощо

Сьогодні існують також інші сучасні, недорогі та інноваційні моделі дипломатичної роботи, які використовують цифрові комунікаційні інструменти. Наприклад, окремі країни можуть мати віртуальні посольства у стратегічних місцях ЦСР. Зокрема, Нідерланди призначили спеціального посла з питань Цілей розвитку тисячоліття, щоб поставити ці цілі на перше місце в національному та міжнародному порядку денному. Виконання Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року вимагає від урядів нестандартного мислення та розгляду інноваційних підходів, у тому числі у сферах сприяння інвестиціям у ЦСР та дипломатії.

Прогресивний підхід для сприяння інвестиціям у ЦСР може відбуватися у формі призначення конкретних дипломатів у кількох посольствах. Або шляхом розширення завдань у роботі дипломатів, які вже займаються залученням інвестицій у стратегічних локаціях за кордоном і які будуть також сприяти інвестиціям в реалізацію ЦСР.

Інший варіант – почати з більшого посольства з комерційними секціями і спробувати узгодити його структуру з ЦСР паралельно з ІРА. Незалежно від обраної моделі, важливо назначити окремих співробітників, відповідальних за сприяння інвестиціям у ЦСР в обраних дипломатичних місцях, а також

визначити, скільки часу та ресурсів буде виділено, як з точки зору робочої сили, так і з точки зору фінансування.

Також важливо забезпечити дипломатам доступ до систематичного навчання та розвитку щодо сприяння інвестиціям та ЦСР.

Сприяння інвестиціям у сталий розвиток – це безперервний процес, який постійно розвивається з появою нових пріоритетів та можливостей. Усі державні установи та зацікавлені сторони, які займаються залученням інвестицій, повинні знати про пріоритетні сектори ЦСР для інвестицій, мати актуальні знання про проєкти ЦСР, а також бути ознайомленими з ключовими повідомленнями, які Агенції сприяння інвестиціям щодо ЦСР у країні.

Дипломати повинні бути впевнені, що вони в курсі національних інвестиційних цілей своєї країни та націлені на пріоритетні сектори і проєкти сталого розвитку.

Багато країн вже включають економічну дипломатію та сприяння інвестиціям у навчальні програми дипломатів на початку їхньої кар'єри. Це має бути мінімальною вимогою, оскільки досвід показує, що досвід та розуміння залучення інвестицій є ключовими для дипломатів, які працюють у цій сфері.

Ці тренінги повинні включати модуль, де будуть представлені пріоритетні сектори ЦСР країни та інвестиційний портфель проєктів ЦСР, в ідеалі представником Агенції сприяння інвестиціям.

Крім того, інформація про інвестиційні цілі, пов'язані з ЦСР, має бути включена до інформаційних зустрічей, які дипломати відвідують на регулярній основі, таких як щорічні зустрічі послів, які мають на меті інформувати їх про зовнішньополітичні цілі та економічні пріоритети своїх країн. Такі платформи надають можливість дипломатам з різних країн обмінюватися та використовувати свій міжнародний досвід. Це особливо цінно у сфері сприяння інвестиціям у досягнення ЦСР, які тільки започатковується. Окрім виїзних інформаційних заходів, для надання регулярної та актуальної інформації дипломатам слід використовувати інструменти цифрової комунікації, наприклад, регулярні інформаційні вебінари.

Висновок до 3-го розділу

Мобілізація дипломатів для залучення інвестицій у ЦСР відповідає сучасним тенденціям розвитку дипломатії у всьому світі, яка стає все більш економічною, цифровою та орієнтованою на ЦСР. Зобов'язання, взяті урядами країн щодо Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року, можуть бути виконані лише шляхом міжнародної співпраці та партнерства, в якому дипломати можуть відігравати важливу роль.

Процес залучення дипломатів до просування та сприяння інвестиціям у сталий розвиток потребує відповідних фінансових ресурсів і заохочень, а також навчання та підтримки, щоб побудувати відповідні мережі зацікавлених в інвестиціях сторін у країні та за кордоном.

Міжнародний центр протоколу та дипломатії (ICPD) працює над створенням таких навчальних програм і його «Глобальна освітня програма для керівників» (Global Executive Education Program) забезпечує підвищення кваліфікації та розвиток бізнес-лідерів, протокольних і дипломатичних професіоналів. ЮНКТАД регулярно отримує запити на навчання дипломатів із залучення інвестицій. Багато країн вже включають економічну дипломатію та сприяння інвестиціям у навчальні програми дипломатів на початку їхньої кар'єри. Досвід показує, що знання та розуміння процесі залучення інвестицій є ключовими для дипломатів.

Сучасна економічна дипломатія розвивається з фокусом на стале зростання. Наприклад, уряд Нідерландів включив питання сталого розвитку в роботу Міністерства закордонних справ (МЗС). Його Генеральний директорат із зовнішньоекономічних зв'язків має завдання сприяти конкурентоспроможності країни, відкритій світовій економіці та стійкій глобалізації, зокрема шляхом залучення висококваліфікованих іноземних інвестицій. Крім того, Міністерство має спеціальні підрозділи, такі як Департамент сталого економічного розвитку та Департамент інклюзивного зеленого зростання.

ВИСНОВКИ

Економічна дипломатія впливає зовнішньо-економічну політику держави та рішення у сфері глобальної торгівлі та інвестування. В організаційному аспекті, економічну дипломатію представляють дипломатичні службові дії, які сконцентровані на зростанні експорту, іноземних інвестицій та участі держави в діяльності міжнародних економічних установ. Історично першим видом економічної дипломатії стала торговельна або комерційна дипломатія. Пізніше, залежно від загострення інших проблем суспільно-економічного життя, виникли й інші напрями економічної дипломатії: фінансова (у тому числі інвестиційна, кредитна, боргова), продовольча, сільськогосподарська, транспортна, туристична, екологічна, енергетична (зокрема, нафтова, нафтогазова, газова, енергоресурсна).

Між дипломатією та сталим розвитком завжди був взаємозв'язок. Сталий розвиток є парадигмою наукового мислення про збалансованість екологічних, економічних і соціальних потреб для сьогодення та майбутнього. За своєю сутністю та завданнями дана концепція відповідає цінностям неогуманізму, демократизму та інвайронменталізму.

Практична реалізація концепції і досягнення Цілей сталого розвитку має великий потенціал для прогресивного розвитку країни.

Економічна дипломатія зосереджена на реалізації цілей сталого розвитку, які вирішують проблеми, пов'язані з економічним зростанням, оптимізацією виробництва та споживання; розвитком зеленої енергетики та інфраструктури. Такими цілями є ЦСР 7 (відновлювальна енергія), ЦСР 8 (гідна праця та економічне зростання), ЦСР 9 (інновації та інфраструктура), ЦСР 11 (сталий розвиток міст та спільнот) і ЦСР 12 (відповідальне споживання).

В сучасних умовах важливим напрямком економічної дипломатії фінансова, або інвестиційна дипломатія. Об'єктом цієї дипломатії є зовнішні фінансові (інвестиційні, боргові, податкові) відносини. Залучення інвестицій для реалізації цілей сталого розвитку, в тому числі, економічного спрямування є об'єктивно необхідним вектором діяльності сучасної дипломатії.

ЄС проводить економічну дипломатію, використовуючи такі процеси та інструменти як: торговельні угоди, санкції, діяльність в рамках СОТ, монетарне та фінансове регулювання. ЄС є найбільшим торговим партнером для 53 країн світу, на які припадає майже половина світового ВВП. ЄС є другим за величиною торговим блоком у світі (після Китаю) і займає лідируючі позиції (25%) у світовій торгівлі послугами. Отже, Європейський Союз є центральним гравцем у міжнародній економічній дипломатії.

Підтримка вітчизняної економіки під час війни та стратегія її відбудови стали стрижнем української дипломатії.

У 2022 році вітчизняна економіка зазнала найглибшого падіння за історію України – реальний ВВП впав на 29,1%. Проте, завдяки високій здатності бізнесу та домогосподарств до адаптації, стійкості енергетичної системи та фінансової допомоги союзників країні вдалось зменшити падіння ВВП з прогнозованих 50% до 29%. У вересні 2023 року дефіцит торговельного балансу України зріс з 517 млн. дол. США з вересні 2022 року до 2,728 млн. дол. США.

За даними Світового банку сума потреб, з урахуванням розмінування території, на повоєнне відновлення економіки України сягає 411 млрд. дол. США та продовжує збільшуватися. З цієї суми, майже 22% - припадає на сферу транспорту, 17% - на житлово-комунальну сферу, 11% - на енергетику та 7% - на сільське господарство.

Процес повоєнного відновлення – це системна розбудова нової моделі інфраструктури та економіки країни, яка має базуватися на принципах сталості та мінімізує наявні й майбутні ризики. Загальними та секторальними засадами амбітної моделі зеленого відновлення можуть бути:

Загальною візією амбітної моделі відновлення країни є «Зелена Україна як частина глобальної кліматично нейтральної економіки».

Основними інструментами та механізмами, що можуть забезпечувати процес відновлення економіки на засадах сталого розвитку є:

- дотримання вимог і норм енергоефективності та адаптації до змін

клімату в процесі відбудови об'єктів житлової, освітньої, соціальної, інфраструктури, населених пунктів на всіх етапах відновлення;

- поступове відновлення природних об'єктів, що постраждали від воєнних дій;

- відновлення критичної інфраструктури на умовах декарбонізації та відмови від викопного палива в майбутньому (наприклад, проведення електрифікації опалення та гарячого водопостачання в ході відбудови тих чи інших районів міст чи населених пунктів); відмова від відбудови промислових об'єктів, які працюють на викопних видах палива і мають значний термін експлуатації (наприклад, ТЕЦ);

- створення чи модернізація фінансових механізмів підтримки зеленого відновлення (зелені інвестиції, зелені умови фінансування, фонди, податкові пільги та інші види державної допомоги тощо);

- запровадження тимчасових механізмів врахування екологічних та кліматичних проблем в процесі прийняття рішень для I-II етапів відбудови; забезпечення ефективних ОВД (оцінок впливу на довкілля) та СЕО (стратегічної екологічної оцінки) на III етапі підтримки зеленого сільського господарства;

- розвиток інфраструктури залізничних вантажоперевезень;
- розвиток зеленої металургії;
- діджиталізація;
- зелена відбудова та трансформація міст;
- впровадження «синіх» проєктів (охорона морського біорізноманіття, прибережних смуг);
- розвиток циркулярних проєктів (сортування побутових відходів, право на ремонт тощо).

Отже, сталий розвиток і повоєнна відбудова економіки України взаємодоповнюючі елементи. З урахуванням умов і завдань повоєнної відбудови України доцільно оновити завдання та цілі сталого розвитку України, які потрібно буде досягнути до 2030 року.

Мобілізація дипломатів для залучення інвестицій у ЦСР відповідає сучасним тенденціям розвитку дипломатії у всьому світі, яка стає все більш економічною, цифровою та орієнтованою на ЦСР. Зобов'язання, взяті урядами країн щодо Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року, можуть бути виконані лише шляхом міжнародної співпраці та партнерства, в якому дипломати можуть відігравати важливу роль.

Сучасна економічна дипломатія розвивається з фокусом на стале зростання. Наприклад, уряд Нідерландів включив питання сталого розвитку в роботу Міністерства закордонних справ (МЗС). Його Генеральний директорат із зовнішньоекономічних зв'язків має завдання сприяти конкурентоспроможності країни, відкритій світовій економіці та стійкій глобалізації, зокрема шляхом залучення висококваліфікованих іноземних інвестицій. Крім того, Міністерство має спеціальні підрозділи, такі як Департамент сталого економічного розвитку та Департамент інклюзивного зеленого зростання.

Сприяння інвестиціям у сталий розвиток – це безперервний процес, який постійно розвивається з появою нових пріоритетів та можливостей. Усі державні установи та зацікавлені сторони, які займаються залученням інвестицій, повинні знати про пріоритетні сектори ЦСР для інвестицій, мати актуальні знання про проєкти ЦСР, а також бути ознайомленими з ключовими повідомленнями, які Агенції сприяння інвестиціям щодо ЦСР у країні.

Важливо забезпечити дипломатам доступ до систематичного навчання та розвитку щодо сприяння інвестиціям та ЦСР. Міжнародний центр протоколу та дипломатії (ICPD) працює над створенням таких навчальних програм і його «Глобальна освітня програма для керівників» (Global Executive Education Program) забезпечує підвищення кваліфікації та розвиток бізнес-лідерів, протокольних і дипломатичних професіоналів. ЮНКТАД регулярно отримує запити на навчання дипломатів із залучення інвестицій. Багато країн вже включають економічну дипломатію та сприяння інвестиціям у ЦСР у навчальні програми дипломатів на початку їхньої кар'єри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барановська В. М. Роль економічної дипломатії у зовнішньоекономічній діяльності країни. *Економіка та держава*. 2012. № 2, с. 24–25.
2. Безверха І. А. Комерційна дипломатія на сучасному етапі розвитку: основні тенденції та фактори впливу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. – 2015. – № 10. – С. 36-39. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/10.../08.pdf>.
3. Богдан Т. План відновлення України: сильні та слабкі сторони. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html
4. Бородіна А. О., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації до України. *Вісник економічної науки України*. 2022. - №1. С.121-134.
5. Брундтланд Г. Наше спільне майбутнє: Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку. Оксфорд: Оксфорд Юніверсіті Пресс, 1987 – 512 с.
6. Вергун В. А. Економічна дипломатія в системі чинників міжнародної конкурентоспроможності України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2008. № 74, ч. 1, с. 150–154.
7. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи : міжнародна колективна монографія / [редколегія, голова – д.е.н. В.В.Небрат] ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2023. – 571 с. – Режим доступу : <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf>
8. Горбачук О.І., Рокоча В.В. Місце економічної дипломатії в системі економічної безпеки держави. *Вчені записки Університету «КРОК»* №2 (54). К. 2019. С. 110-118.
9. Грущинська Н.М. Економічна дипломатія як потужний інструмент подолання конфліктогенності країн. *Економічний нобелівський вісник*. 2016, № 1 (9). С. 85-90.

10.Грущинська, Н. М. Реалізація економічної дипломатії в системі сучасних міжнародних відносин: потенціал креативності та традиційні підходи. *Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід*. 2017. вип. 24, ч. 3, с. 86–92.

11. Дипломатія. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL: <http://sum.in.ua/s/dyplomatiya>

12.Дідух В. Економічна дипломатія в умовах сталого розвитку. II *Міжнародні наукові читання імені Богдана Гаврилишина: збірник матеріалів (м. Тернопіль, 10 грудня 2022 року)*. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 15-17.

13.Дідух В. Економічна дипломатія України під час війни. III *Міжнародних наукових читань імені Богдана Гаврилишина (м. Тернопіль, 29 листопада 2023 року)*. Тернопіль: ЗУНУ, 2023.

14.Деделюк К. Ю. Економічна дипломатія : конспект лекцій / Катерина Юріївна Деделюк. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2017. – 31 с.

15.Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. Харків: Право. 2009. 312 с.

16. Економічна дипломатія. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/DKS/22.htm>

17. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р. № 2411-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

18. Закон України про основи національної безпеки України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

19. «Зелене» повоєнне відновлення України: візія та моделі. Брунт записка. – Ресурсно-аналітичний центр. «Суспільство і довкілля» (2022). URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/green_recovery.pdf

20. Зосименко Т. Як працює і де боксиє українська економічна дипломатія у відносинах з сусідами? Українська призма. URL: <http://prismua.org/economicdiplomacy/>

21. Княжицький М. Абрамович, санкції і втрати Росії.
URL: <https://espreso.tv/abramovich-sanktsii-i-vtrati-rosii>
22. Кухарик В. В., Рошко І. Економічна дипломатія як інструмент забезпечення національних інтересів. *Трансформація зовнішньоекономічних моделей країн в умовах глобальної дестабілізації регіональних ринків*. Луцьк: Вежа-Друк, 2021 – С. 53-59.
23. Кухарик В. Економічна дипломатія як інструмент реалізації національних інтересів. *Міжнародні відносини суспільні комунікації та регіональні студії*. 2021. №2. С. 221-231.
24. Мамалига О. О. Трансформація економічної дипломатії в міжнародних економічних відносинах. URL: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2015_30/
25. Нижник В. Економічна дипломатія та економічна безпека України: навч. посіб. Хмельницький: ХНУ, 2007. 299 с.
26. Нижник В. М. Економічна дипломатія та економічна безпека України: навч. посіб. / Хмельницький національний університет. – Хмельницький. – 2007. – 299 с.
27. Перетворення нашого світу - Порядок денний сталого розвитку до 2030 року. URL: <https://www.undp.org>
28. План відновлення України (2023). *Відновлення України*. <https://recovery.gov.ua/>.
29. Повоєнне відновлення міст України: зелена відбудова та зелена трансформація. Ав.кол.: Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З., Романко С. – Аналітичний документ. – Листопад 2022. 43 с.
30. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України №448/202. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>
31. Пухальська Я. П. Економічна дипломатія в умовах глобалізації. *Економічний простір*. 2014. №87. С. 24-32.

32. Репкін О. Як економічна дипломатія допомагає Україні перемогти у війні з росією. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/12/685629/>
33. Санкції, запроваджені ЄС щодо Росії через вторгнення в Україну. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-againstrussia-following-invasion-ukraine_uk
34. Світовий банк назвав суму, потрібну на відновлення України. URL: <https://suspilne.media/422325-svitovij-bank-nazvav-sumu-potribnu-na-vidnovlenna-ukraini/>
35. Тихончук Л. Х. Трансформація функцій державного управління в сфері регулювання міжнародної економічної діяльності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. №6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1258> (дата звернення: 24.04.2021).
36. Українська призма: Зовнішня політика 2022. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. ТОВ «Вістка» — Київ, 2023. — 308 с.
37. Фліссак К. А. Економічна дипломатія: навч. посіб. Тернопіль: «Новий колір», 2013. 440 с.
38. Фліссак К. А. Економічна дипломатія в механізмах інтеграції країн СНД. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. - 2013. - Вип. 113(2). - С. 50-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_113%282%29__8
39. Чугаєнко Ю. О. Економічна дипломатія в системі управління зовнішньоекономічною діяльністю держави. *Актуальні проблеми економіки*, 2013. № 3 (141), с. 59–69.
40. Шаров О. М. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: монографія / О. М. Шаров; Національний інститут стратегічних досліджень. – Київ : НІСД, 2019. – 560 с.
41. Шаров О. М. Економічна дипломатія як симбіоз науки та політики. *Міжнародна економічна політика*. 2018. №1 (28). С. 63-74. URL: http://iepjournals.com/journals/28/2018_3_Sharov.pdf
42. 15th Trade Policy Review of the European Union, 5 & 7th June 2023.

URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/world-trade-organization-wto/15th-trade-policy-review-european-union-5-7th-june-2023_en?s=69

43. Trade Policy Review. Report by European Union. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/g442_e.pdf

44. Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/exports/united-states>

45. Ukraine relief and reconstruction. Communication from the Commission to the European Parliament, The European Council, the Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions. Brussels, 18.5.2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0233>

46. Investing and the sustainable development goals: the role of diplomats. 2021, United Nations. URL: [diaepcb2021d1_en.pdf](#)